

SAHAKOSKI –HANKE PERHETUKITOIMINNAN KEHITTÄMINEN HAMINASSA

LOPPURAPORTTI 12.8.2009

Päivi Kaski

SISÄLTÖ

YHTEENVETO	2
1 HANKKEEN TAUSTAA	3
2 HANKKEEN JOHTO JA TOIMINNAN ORGANISOINTI.....	3
3 HANKKEEN TAVOITTEIDEN TOTEUTTAMINEN.....	4
3.1 Tavoite 1 Suunnitelmallista vanhemmuuden arviointia	4
3.2 Tavoite 2 Avo- ja laitoshenkilöstö työskentelee joustavasti	7
3.3 Tavoite 3 Vanhemmuuden arvioinnin tarve	10
Lastensuojelun tarpeista yleisesti	10
Lastensuojelun tarpeen selvittäminen lapsi- ja perhekohtaisessa asiakastyössä.....	11
Vanhemmuuden arvioinnin ja perhekuntoutuksen tarpeen selvittäminen.....	12
3.4 Tavoite 4 Henkilöstön määrä ja ammattirakenne	14
3.5 Tavoite 5 Työprosessikuvausten laatiminen.....	17
3.6 Tavoite 6 Lastensuojelun kehittämissuunnan perustaminen.....	20
4 UUSIEN PERHETUKIPALVELUJEN VAIKUTTAVUUS	20
4.1 Kaisla-osaston työn tuotokset	21
4.2 Asiakaspalaute vanhemmilta.....	22
4.3 Asiakaspalaute nuorilta	23
5 MIEHIKKÄLÄN JA VIROLAHDEN OSALLISUUS HANKKEESSA.....	26
6 HANKKEEN ARVIOINTI	26
7 JATKOTOIMENPITEET	27

LÄHTEET

LIITTEET

Liite 1	Kriteerit Kaislan asiakkaille
Liite 2	Tavoitteiden toteutumisen arviointi, taulukot
Liite 3	SAHAKOSKI-hankkeen koulutukset
Liite 4	Prosessikaaviot diolina
Liite 5	Hankesuunnitelma ja riskianalyysi
Liite 6	Hankeaikataulu
Liite 7	Sahakosken perhetukipalvelujen esitteet

YHTEENVETO

SAHAKOSKI-hanke, perhetukitoiminnan kehittäminen Haminassa, toimi ajalla 13.8.2007-12.8.2009. Hankkeen toteuttivat Hamina kaupunki sekä Miehikkälän ja Virolahden kunnat.

Haminassa oli suunniteltu pitkään uusia lastensuojelun palvelumuotoja moniammatillisissa työryhmissä. Lastensuojelun asiakastyön haasteet olivat kasvamassa ja asiakkaiden tilanteen huolelliseen selvittelyyn ja arviointiin haluttiin avohuollon sosiaalityön ja perhetyön rinnalle myös laitoshuoltona toteutettavia lyhytaikaisjaksoja. Tarvearviointien perusteella sosiaalityön piirissä on Haminassa vuosittain noin kymmenen perhettä ja kymmenkunta nuorta, joille lyhytaikaisjaksot soveltuisivat.

Lokakuussa 2007 otettiin Sahakosken perhetukikeskuksessa Kaisla-osastolla käyttöön kaksi perheasuntoa ja neljä lyhytaikaispaikkaa. Uusien toimintamuuotojen ja asiakaspaikkojen tarve osoittautui varsin suureksi. Hankkeen ensimmäisten 18 kuukauden aikana Sahakoskelle tehtiin pääosin puhelimitse paikatiedusteluja 13 perheestä ja 31 lapsesta/nuoresta. Puolentoista vuoden aikana jaksoilla oli yhteensä 10 perhettä ja 11 lasta/nuorta. Jaksojen pituudet vaihtelivat perheillä 4 vuorokaudesta lähes viiteen kuukauteen ja lapsilla/nuorilla vajaasta kuukaudesta vuoteen.

Hankkeen uusilla toimintamuuodoilla pystyttiin madaltamaan avo- ja laitospalveluiden välistä kynnystä. Lähes kaikissa perheissä oli avohuollon tukitoimena käynnistetty perhetyö ennen Kaislaan tuloa. Perhetyöntekijät jatkoivat perheiden kanssa työskentelyä Kaisla-osaston ohjaajien rinnalla laitospaikan aikana. Palvelun saumattomuuden asiakkaille varmisti se, että tutut perhetyöntekijät jatkoivat perheissä työtä kotiutumisen jälkeen. Hankkeen aikana pitkäaikaista sijoitusta tarvinnut yksi nuori siirtyi tuttuun ympäristöön Sahakosken Vehka-osastolle. Lisäksi yksi nuori siirtyi suunnitelmallisesti omaan asuntoon, jossa hänellä on mahdollisuus saada tukihenkilön tarjoamaa tukea.

Työprosessia suunniteltiin perhetyöntekijöiden ja ohjaajien yhteisissä suunnittelu-palaverissa ja prosessikuvaukset tehtiin kaaviomuotoon. Käyttöön otettiin useita arviointi- ja kuntoutustyöhön kehitettyjä menetelmiä. Lastensuojelun asiakkuusprosessista muodostui kokonaisvaltaisempi ja hallitumpi kokonaisuus. Hankkeen aikana sekä avohuollon että laitoshuollon henkilöstö sai uusia toimintamuuotoja tukevaa koulutusta. Sosiaalityöntekijöille, perhetyöntekijöille ja laitoshuollon ohjaajille pidettiin yhteisiä koulutuspäiviä. Koulutusten ja tiiviin yhteistyön avulla opittiin tuntemaan eri ammattiryhmien ja toimipaikkojen työn sisältöä ja toimintoja voitiin sovittaa yhteen ja kehittää yhdessä. Sahakosken henkilöstölle järjestettiin koulutuksen lisäksi työnohjaus. Opintokäynneillä tutustuttiin vastaavanlaisten palvelujen järjestämiseen muissa kunnissa.

Hankkeen vaikuttavuutta arvioitiin itsearviointiprosessin avulla sekä asiakashaastattelulla. Niistä saatu palaute otettiin huomioon henkilöstön määrää ja osaamistarpeita arvioitaessa. Eryteisesti perheiden vanhemmat kokivat arviointi- ja kuntoutusjakson tarpeellisenä ja se antoi monelle uusia taitoja ja mahdollisuuksia selviytyä paremmin lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä oman arkielämän hallinnasta. Myös nuorten elämässä saavutettiin jakson aikana koulunkäynnin tasaantumista ja kotona vanhempien kanssa esiintyneiden ristiriitojen vähenemistä. Jakso toimi hyvin myös silloin, kun sen aikana muodostui selvä käsitys siitä, että pitempiaikainen kodin ulkopuolelle sijoittaminen oli lapsen/nuoren edun mukainen jatkotoimi.

1 HANKKEEN TAUSTAA

SAHAKOSKI-hanke käynnistyi elokuussa 2007. Hanke sai valtionavustuksen kahdelle vuodelle Etelä-Suomen lääninhallitukselta ja se kuului valtakunnalliseen Sosiaalialan kehittämishankkeeseen. Valtakunnallisen ohjelman mukaiset keskeisimmät paino-alueet olivat lastensuojelun avo- ja sijaishuollon palveluiden saatavuuden ja laadun parantaminen sekä sosiaalihuollon henkilöstön tehtävärakenteen ja työolojen kehittäminen. Hanke oli jatkoa pitkäjänteiselle perhetukitoiminnan kehittämistyölle, josta oli ennen hanketta päätetty viimeksi vuonna 2003 Vehkalahden ja Haminan kunta-liitoksen yhteydessä. Sahakoski-hanketta toteuttivat Haminan kaupunki sekä Miehikkälän ja Virolahden kunnat.

Haminan kaupunki panosti merkittävästi lapsiperheiden lähipalveluiden kehittämiseen, kun Sahakosken perhetukikeskus peruskorjattiin ja uuteen osaan rakennettiin uudistiloja 350 neliömetriä vuosina 2006-2007. Jo ennen hankkeen käynnistymistä oli Haminan sosiaalityössä sekä perhetukikeskuksessa luotu vahvat visiot lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon palvelutarjonnan uudistamisesta ja kehittämisestä. Moniammatillisissa pientyöryhmissä oli alustavasti suunniteltu mm. perhekuntoutuksen ja kriisijaksojen asiakasprosesseja, jotka osoittautuivat varsin toimiviksi hankkeen aikana. Henkilökunta osallistui uusien toimitilojen suunnitteluun ja sisustamiseen, joten niistä saatiin tarkoituksenmukaiset uusia palvelutoimintoja ajatellen. Lasten ja nuorten pitkäaikaiseen asumiseen tarkoitettu lastenkoti sai oman rauhallisen siiven, joka mahdollistaa kodinomaisen asumisen.

Sahakosken pitkäaikaisosasto Vehkan asukkaat ja henkilökunta pääsivät muuttamaan uusiin tiloihin elokuussa 2007. Niin ikään elokuussa aloittivat uuden arviointi- ja perhekuntoutusosasto Kaislan työntekijät. Kaislan asiakastilat sijaitsevat vanhan rakennuksen saneeratussa osassa. Ensimmäiset asiakkaat Kaislaan tulivat rakennustöiden päätyttyä rakennuksen lopputarkastuksen jälkeen marraskuun alussa 2007. Haminan perhetyön kuusi työntekijää muuttivat Sahakoskelle syyskuussa.

2 HANKKEEN JOHTO JA TOIMINNAN ORGANISOINTI

Hankkeen **ohjausryhmän** tehtävänä oli johtaa, valvoa ja seurata säännöllisesti hanketta. Hankesuunnitelman mukaisesti ohjausryhmä vastaanotti hankkeen toimintaa käsitteleviä raportteja ja teki ehdotuksia ja päätöksiä. Projektityöntekijä raportoi hankkeen etenemisestä ohjausryhmälle sekä perusturvan hallinnolle säännöllisesti. Laajempi katsaus hankkeen toimintaan esitettiin syksyllä -08 valmistuneissa väliraporteissa, joista laajempi versio osoitettiin lastensuojelun henkilöstön ja hankkeen ohjausryhmän sisäiseen käyttöön.

Ohjausryhmä pyrki toimimaan innovatiivisesti henkilöstöä tukien. Ryhmän jäsenet olivat:

sosiaalityön päällikkö Merja Niemelä (puheenjohtaja)
ohjaaja Katriina Hartikainen (Kaisla-osasto)
ohjaaja Kimmo Heikkilä (Vehka-osasto)
perhetukikeskuksen johtaja Hannu Liikkanen
sosiaalisihteeri Sisko Seppälä (Miehikkälän ja Virolahden edustaja)
perhetyöntekijä Katja Tilli
vastaava psykologi Eeva Tuurihalme (Haminan perheneuvola)
johtava sosiaalityöntekijä Tarja Vihtonen
projektityöntekijä Päivi Kaski (sihteeri)

Ohjausryhmä kokoontui hankkeen aikana 10 kertaa. Kokouksissa seurattiin ja käsiteltiin mm. hankkeen tavoitteiden toteutumista, asiakasmääriä ja taloutta. Henkilöstön väliarvioinnin tulokset käsiteltiin ryhmässä ja sen jäsenet arvioivat hanketta riskianalyysin ja arviointikeskustelujen avulla. Vuoden -08 loppupuolelta alkaen tarkasteltiin erityisesti avo- ja laitoshenkilöstön yhteistyön toteutumista. Keväällä -09 ohjausryhmä teki hankkeen loppuarvioinnin ja käsitteli hankkeen toiminnan ja arvioinnin tuloksia sekä laati johtopäätökset ja jatkoehdotukset viimeisessä kokouksessaan kesäkuussa 2009.

Projektin toimintaa suunnitteleva ja ohjausryhmän kokouksia valmisteleva **tukiryhmä** (sosiaalityön päällikkö, perhetukikeskuksen johtaja ja projektityöntekijä) kokoontui hankkeen aikana 13 kertaa. Kaisla-osaston ohjaajista ja perhetyöntekijöistä koostuva vanhemmuuden arviointi- ja perhekuntoutusjaksojen **suunnitteluryhmä** kehitti toimintoja ja yhteistyötä yhteensä 16 kokoontumisessa. Hankkeen **koulutusten suunnitteluryhmä**, jossa oli osallistuja kaikista henkilöstöryhmistä, työskenteli yhdessä viisi kertaa.

Kaisla-osastolla päättyneitä perheiden vanhemmuuden arviointi- ja kuntoutusjaksoja, yhteistyön ja toiminnan onnistumisia ja niiden kehittämistarpeita kokoonnuttiin tarkastelemaan **sosiaalityöntekijöiden, perhetyöntekijöiden ja Kaisla-osaston ohjaajien** kanssa kolme kertaa. Lisäksi yksi perhejakson purku toteutettiin prosessikoulutuksen yhteydessä.

3 HANKKEEN TAVOITTEIDEN TOTEUTTAMINEN

Hankkeessa tehtävä työ perustui hankehakemuksessa ja -suunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Hankesuunnitelmaa täsmennettiin toteuttamissuunnitelman ja aikataulun avulla vuoden -07 lopulla ja sen jälkeen tehtiin tarvittavia täsmennyksiä ohjausryhmässä sekä muissa työryhmissä. Etelä-Suomen lääninhallituksen läänin-sosiaalitarkastaja Marja Kaasalainen ja ylitarkastaja Anne Hämäläinen tekivät hankkeen valvontatarkastuksen Sahakoskella 18.11.08. Hankkeen toimintojen todettiin edenneen hyvin ja osan tavoitteista jo tuolloin toteutuneen. Seuraavissa kappaleissa tarkastellaan hankkeen tuotoksia hankesuunnitelmassa esitettyjen päätavoitteiden mukaisesti

3.1 Tavoite 1: Suunnitelmallista vanhemmuuden arviointia ja perhekuntoutusta tarjotaan lähipalveluna. Palvelun osia ovat perhetyö perheessä, perhe laitosjaksolla, lapsi kriisi- ja selvittelyjaksolla ja laitosjakson jälkeinen perhetyö avohuollon tukitoimena. Palvelun piiriin tullaan lastensuojelun, perhetyön tai lapsen/nuoren kriisisijoituksen kautta. Työssä selvitetään mille perheille toiminta parhaiten soveltuu.

Asiakasmäärät ja laitosvuorokaudet.

Ajanjaksolla 1.11.2007–30.4.2009 Sahakosken Kaisla-osastolla on ollut suunnitelmallisella arviointi- ja kuntoutusjaksoilla yhteensä 10 perhettä ja 11 lasta/nuorta. (Lapseksi on tilastoitu alle 13-vuotiaat). Seuraavissa taulukoissa esitetään asiakkaiden jaksoon sisältyneet laitospäivät eri toimintavuosina ja lasten/nuorten jakautuminen ikäryhmiin:

Taulukko 1. Kaisla-osaston perheasiakkaat ja laitospäivät 1.11.07-30.4.09

Perheet 1.11.-31.12.2007			Perheet 1.1.-31.12.2008			Perheet 1.1.-30.4.2009		
perhe	laitos- -pv: t lkm	lasten lkm	perhe	laitos- -pv: t lkm	lasten lkm	perhe	laitos- -pv: t lkm	lasten lkm
1.	4	1	2.	107	2	8.(jatk.)	37	2
			3.	148	1	9.	111	1
			4.	7	2	10.	35	1
			5.	67	2			
			6.	4	1			
			7.	60	2			
			8.	51	2			
yht.	4	1	yht.	444	12	yht.	183	4

Perheissä lasten lukumäärä oli yhdestä kahteen. Kaikkiaan perheenjäseniä on ollut Kaisla-jaksolla tarkasteluajankohtana 26. Kolmessa perheessä jaksolla on ollut mukana kaksi vanhempaa, seitsemässä äiti lapsen/lasten kanssa. Perheille varatuissa kahdessa asunnossa olleiden perheiden asumisaika vaihteli neljästä päivästä lähes viiteen kuukauteen.

Taulukko 2. Kaisla-osaston asiakkaina olleet lapset ja nuoret ikäryhmittäin 1.11.07-30.4.09

Lapset/nuoret 1.11.-31.12.2007			Lapset/nuoret 1.1.-31.12.2008			Lapset/nuoret 1.1.-30.4.2009		
ikä*	lkm	laitospv: t lkm	ikä*	lkm	laitospv: t lkm	ikä*	lkm	laitospv: t lkm
15-16 v	1	45	alle 11 v	1	23	11-12 v	1	34
			11-12 v	3	100	13-14 v	2	164
			13-14 v	2	107	15-16 v	1	92
			15-16 v	4	709			
yht.	1	45	yht.	10	939	yht.	4	290

*= ikä jakson alkaessa

Lapsen/nuoren elämäntilanteen selvittelyjaksolla oli yhteensä 11 asiakasta, kuusi tyttöä ja viisi poikaa. Koska saman asiakkaan jakso on voinut jatkua vuodenvaihteen yli, yllä olevassa taulukossa sama lapsi/nuori voi sisältyä kahden vuoden tilastoon. Yhdestätoista asiakaslapsesta/nuoresta tyttöjä oli kuusi ja poikia viisi. Vuoden 2009 huhtikuun loppuun mennessä suurin osa lapsista/nuorista (yhteensä 6), oli ollut jaksolla, jonka pituus oli 1-2 kk. Yli 7 kk kestäneellä jaksolla oli ollut 3 nuorta ja alle 1 kk kestäneellä jaksolla kaksi lasta/nuorta. Lasten ja nuorten selvittelyjaksot ovat olleet pituudeltaan yksilökohtaisen tarpeiden mukaisesti joko melko lyhyitä tai varsin pitkiä.

Kaisla-osaston ohjaajat ja perhetyöntekijät ovat olleet asiakaskontaktissa vajaan puolentoista vuoden aikana kaikkiaan siis 37 eri-ikäisen asiakkaan kanssa.

Keväällä -09 Sahakoskelle tuli kolme paikkatiedustelua, jotka koskivat Kaisla-jaksolla jo aiemmin olleita nuoria. Myös yksi jaksolla ollut perhe on tiedustellut mahdollisuutta tulla uudelleen Kaislaan.

Vanhemmuuden arviointi- ja perhekuntoutusjaksolle parhaiten soveltuvat asiakkaat.

Jo ennen SAHAKOSKI-hankkeen käynnistymistä uusia perhetukitoimintoja suunnitelleet työryhmät pohtivat jaksolle tulevien perheiden edellytyksiä ja esteitä. Vuoden 2006 työryhmämuistioista on luettavissa, että

- jaksolle tulevat perheet voivat olla monenlaisia, perheiden valinnalle ei aseteta ahtaita ja tiukkoja raameja
- perheet voivat tulla jaksolle monissa erilaisissa tilanteissa, kuten huostaanoton välttäminen tai huostaanoton purku, huostaanoton uhka/kiireellinen huostaanotto
- jakson esteeksi määriteltiin akuuttia päihdehoitoa tarvitsevat perheet ja perheet, joissa on fyysisen väkivallan käyttämisen akuuttia uhkaa

Kaisla-osastolle soveltumisen kriteereitä tarkennettiin hankkeen kuluessa, kun kokemusta asiakastyöstä oli kertynyt. Perheiden päätyneitä jaksoja tarkasteltiin yhdessä henkilöstöryhmien kanssa ja samassa yhteydessä määriteltiin, millaisiin perheiden ongelmiin ja kuntoutustarpeisiin olemassa olevat resurssit ja osaaminen parhaiten vastaavat.

Koko perheen kuntoutus-prosessikoulutuksessa käsiteltiin kuntoutumisen esteitä. Tuolloin perhekuntoutustyössä pitkään olleet kouluttajat toivat esille sen, että usein perheen tilanteen kriisiytyminen tuo ensimmäisen kerran selvästi esille, mikä perheessä on akuutein todellinen ongelma. Päihderiippuvuus voi olla sellainen tila, joka estää vanhemman kuntoutukselle asetettujen muiden tavoitteiden, kuten vanhemmuuden vahvistumisen, toteutumista. Siksi tällöin tulisi ensisijaisesti työskennellä riippuvuusongelman kanssa. Lastensuojelun tarpeista lähtevän kuntoutumisen esteenä voi olla myös hoitoa ja/tai kuntoutusta vaativa sairaus tai mielenterveyden ongelma. Tällöin näiden ongelmien hoitoon erikoistuneet yksiköt voivat olla ensisijaisia paikkoja, jonne vanhempia tai koko perhettä tulisi ohjata.

Vaikeasti huume- tai päihderiippuvaisten vanhempien arviointi ja kuntoutus Sahakoskella eivät ole mahdollisia nykyresurssein. Lasten/nuorten elämäntilanteen selvittelyjaksolle tulevilta edellytetään valmiuksia itsenäiseen selviytymiseen arjen toiminnoissa, sillä ohjaajan jatkuva valvonta ja huolenpito eivät ole mahdollista tällä hetkellä. Kriteerit on esitetty yksityiskohtaisemmin liitteessä nro 1.

Perhetukikeskukseen on tullut asiakkaita myös muusta kulttuurista, pääosin venäläistaustaisia. Perhekkulttuurin ja kasvatuskäytäntöjen eroavaisuudet sekä suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumisen haasteet selittävät osin näiden perheiden tuen tarvetta ja asettavat lisähaasteita henkilökunnan osaamiselle.

Toteutumisen arviointi

Hankkeen tuloksia on arvioitu suunnitelmallisesti ja väliarvioinnissa esiin tulleista asioista osa on johtanut käytännön toimenpiteisiin. Väliarviointi toteutettiin maaliskuuhuhtikuussa 2008 ja siihen osallistuivat ohjausryhmä, Kaislan henkilöstö, perhetyöntekijät, johtaja ja projektityöntekijä. Hankkeen loppuarviointi toteutettiin maaliskuukokuussa 2009 ja siihen osallistuivat edellisten lisäksi myös lasten ja perheiden sosiaalityöntekijät.

Ensimmäistä tavoitetta koskien tuli arvioinneissa esille mm. seuraavia asioita. Väli- ja loppuarvioinnin tuotokset löytyvät yksityiskohtaisemmin raportin liitteestä nro 2.

- 1) Toiminnan käynnistyttyä asiakkaita on riittänyt. Paikat ovat täyttyneet tasaisesti ja välillä on muodostunut jonoa asiakaspaikoille.
- 2) Asiakkaiden asuminen Sahakoskella edesauttaa perheen tilanteen ja avuntarpeen selkiytymistä selvästi tehokkaammin kuin jos työtä tehtäisiin avohuollossa.
- 3) Lasten ja nuorten tilanteen ja tarpeiden selvittely oli Kaisla-osaston myötä mahdollistunut lähellä heidän omaa kotiaan, jolloin yhteydenpito kotiin, kouluun ja muuhun verkostoon toteutui joustavasti ja ilman suuria muutoksia.
- 4) Työn suunnitelmallisuuden katsottiin parantuneen hankkeen edetessä. Asiakassuunnitelmaneuvottelu saatiin pidettyä ennen asiakkaan jaksolle tuloa tai melko pian Kaislaan tulon jälkeen ja sen jälkeen tarpeen mukaan, noin 1 kuukauden välein. Dokumentointi ja siinä käytetyt lomakkeet olivat tarkoituksenmukaisia ja sosiaalityön, Kaislan ohjaajien ja perhetyön palaverikäytännöt alkoivat vakiintua.
- 5) Loppuarvioinnissa esitettiin, että vanhemmuuden arvioinnin ja perhekuntoutuksen käsitteitä tulisi selkiyttää vielä kaikille henkilöstöryhmille. Samoin pidettiin tarpeellisena määritellä, miten ja millä menetelmillä ja mittareilla arviointia tehdään. Osalla työntekijöistä ei myöskään ollut tiedossa, onko määritelty sitä, minkälaiset asiakkaat hyötyvät eniten arviointi- ja perhekuntoutusjaksosta.
- 6) Loppuarvioinnissa esiin tulleita huolenaiheita olivat havainnot siitä, että kaikkien perheiden kohdalla ei ole nähtävissä pitkäaikaisia tai pysyviä myönteisiä vaikutuksia. Myös perhetyön tilojen muutos on aiheuttanut sen, että perhetyön avohuollon asiakkaiden tapaamiset ja toiminnot perhetyön tiloissa ovat jääneet minimaalisiksi.

Hyviä käytäntöjä:

Perheen arkielämä laitoshajalla – avuntarpeen arviointi ja kuntoutuksen mahdollisuudet tehostuvat ja monipuolistuvat.

Lapset ja nuoret pääsevät tarvittaessa myös nopeasti lähelle kotia tilanteen selvittelyyn.

Työn priorisointi: panostetaan sekä avo- että laitostyön henkilöstöresurssia kulloinkin sellaisiin asiakkaisiin, joiden kanssa työskennellään tehostetusti. Näitä ovat Kaisla-jaksolla olevat perheet ja nuoret.

3.2 Tavoite 2: Avo- ja laitoshenkilöstö työskentelee joustavasti, oikea-aikaisesti ja tiiviisti yhdessä häivyttäen palvelurajoja. Avohenkilöstö koostuu perhetyöntekijöistä ja sosiaalihoajaista. Työvuorot pystytään toteuttamaan.

Vanhemmuuden arviointi- ja perhekuntoutusjakso

Vanhemmuuden arviointi- ja perhekuntoutusjaksolle tulleet kymmenen perhettä ohjattiin Sahakoskelle sosiaalityöntekijän toimesta lastensuojelun avohuollon sijoitus-

päätöksellä. Kahdeksan perhettä oli ollut perhetyön asiakkaana ennen jaksolle tuloa. Sahakoskelta kotiutuneesta yhdeksästä perheestä seitsemässä perhetyö jatkui kotona. Avo- ja laitospalvelun asiakaslähtöinen jatkuvuus toteutui varsin hyvin, sillä hankkeen edetessä perhetyöntekijät osallistuivat yhä intensiivisemmin perheen kanssa työskentelyyn myös laitosjaksolla Kaisla-osaston ohjaajien kanssa. Suunnitelmallisen asiakastyön välineiksi Kaisla-osastolla muodostuivat viikon alussa perheen kanssa laadittava viikko-ohjelma ja noin kerran viikossa pidettävä palautekeskustelu, jossa oli mukana sekä Kaislan ohjaaja että perhetyöntekijä. Perhetyöntekijät osallistuvat myös muilla tavoin perheen arjessa Sahakoskella tehtävään työhön, kuten asiointikäynteihin, lasten hoitoon ja yhteydenpitoon perheen verkoston kanssa.

Perhetyöntekijöiden käyttämä työpanos Kaislan laitosjaksolla perhettä kohti vaihteli 2 tunnista 20 tuntiin viikossa. Heidän työaikansa muutettiin jaksotyöksi hankkeen alkaessa, koska tuolloin ajateltiin että perheiden kanssa tehtävä työ edellyttäisi myös perhetyöntekijöiltä ilta- ja viikonlopputyötä. Kaislassa olleista perheistä kuitenkin vain kaksi vanhempaa on käynyt päivisin töissä ja siksi työskentely heidän kanssaan on painottunut päiväaikaan. Kaislassa olleista vanhemmista lähes kaikki olivat äitiys- tai vanhempainvapaalla tai työttömänä.

Sosiaaliohjaaja teki Kaisla-osastolla asiakastyötä pääosin ohjaajien tehtäväkuvauksen mukaisesti. Hänen työssään on korostunut yhteydenpito ja tiedonvälitys sosiaalityön, Kaislan ja perhetyön kesken. Myös tukihenkilötoiminta, nuorten rikos- ja riita-asioden selvittelyyn liittyvät asiat, toimeentulotuki ja talousneuvonta ovat olleet sosiaaliohjaajan osaamispanosta Sahakosken uusissa perhetukipalveluissa.

Lasten ja nuorten elämäntilanteen selvittelyjakso

Lasten ja nuorten elämäntilanteen selvittelyjakson yhdestätoista asiakkaasta kymmenen nuoren perhe oli ollut perhetyön asiakkaana ennen Sahakoskelle tuloa. Näistä kolmessa perheessä perhetyö oli vastikään käynnistynyt ennen Kaislaan tuloa ja muutamassa perheessä työ oli jatkunut pitkään, jopa vuosia. Yhteistyö perhetyön ja ohjaajien kesken jakson aikana ei nuorten kohdalla ollut yhtä suunnitelmallista ja tiivistä kuin perheiden kanssa. Suurin osa Kaislan selvittelyjaksolla olleista nuorista palasi kotiin ja lähes kaikissa perheissä perhetyö on jatkunut kotona laitosjakson jälkeen.

Kaksi Kaisla-jaksolla olleista nuorista siirtyi asumaan lasten ja nuorten koti Vehkaan. Tuttu ympäristö ja henkilökunnan välitön yhteistyö merkitsevät asiakkaan näkökulmasta sujuvuuden ja saumattomuuden toteutumista. Vehkan ohjaajat ovat osallistuneet Kaislan työhön yövuorossa, jolloin Vehkan ohjaaja vastaa klo 22-07 välisen ajan myös Kaislan asiakastyöstä. Näin perhekuntoutus- ja selvittelyjaksolla olevat perheet ja nuoret tulevat ainakin jonkinasteisesti tutuiksi Vehkan ohjaajille. On myös mahdollista että Vehkassa olevan lapsen perhe siirtyy Kaisla-jaksolle ”harjoittelemaan” perheen itsenäistä arkielämää.

Yhteistyöverkosto lastensuojelua ja perheitä tukevien tahojen kanssa

Hankehakemuksessa tavoitteeksi asetettiin tiiviin yhteistyöverkoston luominen lastensuojelun yhteistyötahojen, kuten koulun kanssa. Sosiaalityöntekijät, ohjaajat, sosiaaliohjaaja ja perhetyöntekijät ovat käytännön asiakastyössä säännönmukaisesti yhteydessä useiden tahojen, kuten koulujen, oppilashuollon, A-klinikan ja psykiatrisen hoitotyön yksiköiden kanssa. A-klinikan ja nuorisopsykiatrian yksiköiden henkilöstöä kävi vierailulla tutustumassa Sahakosken ja Kaislan toimintoihin. Yhteistyökäytäntöjen suunnitelmallista kehittämistä tiivistymisen aikaansaamiseksi ei hankkeessa tehty.

Toteutumisen arviointi

Väliarvioinnissa keväällä -08 tuli selvästi esille, että Sahakosken Kaisla-osaston toiminta oli alullaan ja etsittiin työkäytäntöjä osaston omaan toimintaan ja yhteistyösuhteisiin sosiaalityön ja perhetyön kanssa. Tiedonkulku sosiaalityön ja Kaisla-osaston kesken koettiin ajoittain puutteelliseksi. Sahakoskelle saattoi tulla myös sellainen perhe, jonka kuntoutusprosessi vaati muunlaista toimintaympäristöä kuin Kaisla.

Loppuarvioinnissa keväällä -09 tuli esiin asioita, jotka kuvasivat selvää edistymistä tavoitteen suuntaan. (Henkilöstöryhmien arviot on yksityiskohtaisemmin koottu liitteeseen nro 2)

- 1) Yhteistyö avo- ja laitostyöntekijöiden välillä oli selvästi lisääntynyt ja uusia yhteisiä käytäntöjä oli omaksuttu. Hankkeen aikana toteutettu prosessikoulutus lisäsi merkittävästi toisten ammattiryhmien työn tuntemista ja yhteistyötä.
- 2) Rajat eri osastojen toimintojen välillä olivat vähentyneet ja tiedonvaihtoon oli kehitetty toimivia menettelytapoja, kuten asiakkaan tapahtumatietojen sähköinen dokumentointi ja yleisten tiedotteiden raportointi yhteisesti ja osastoittain tietokoneella.
- 3) Perhetyöntekijöiden osuus perheiden Kaisla-laitosjakson työssä oli selkiytynyt ja lisääntynyt ajallisesti. Yhteistyöhön oli kehitetty välineitä. Koska perhetyön resurssit ovat pysyneet entisellään, syntyi keskustelua asiakasperheiden priorisoinnin tarpeesta.
- 4) Sosiaaliohjaajan toimenkuvaan kaivattiin vielä selkiyttämistä.
- 5) Työvuorot pystyttiin toteuttamaan. Suunnitelmallisen työskentelyn toteuttamista hankaloittivat asiakkaiden tarpeista johtuvat työvuorojen muutokset. Lisäksi työvuorojen toteuttamista vaikeutti ajoittain sijaisten saannin vaikeus.

Hyviä käytäntöjä:

Asiakassuunnitelmanneuvottelu käydään ennen lapsen/nuoren tai perheen tuloa Kaisla-jaksolle ja sen jälkeen tarpeen mukaan, noin kerran kuukaudessa.

Perhetyössä ja Kaisla-osastolla ohjaaja laatii aikajaksoittain asiakkaalle kirjallisen yhteenvedon jakson sujumisesta. Yhteenvedo käydään läpi yhdessä asiakkaan kanssa. Mahdolliset näkemyserot kirjataan.

Perhetyöntekijöiden ja Kaislan ohjaajien yhteistyötä asiakkaan kanssa raamittavat asiakkaan kanssa yhteisesti laadittava viikko-ohjelma ja palautekeskustelut.

Asiakaslähtöisyys, saumattomuus ja joustavuus toteutuvat, kun lapsen/nuoren tai perheen kanssa Kaisla-jakson aikana jatkavat samat sosiaalityöntekijät ja perhetyöntekijät kuin kotona asuessa. Sama toteutuu myös kotiuduttaessa.

Lapsen/nuoren siirtymistä lyhytaikaishoidosta pitkäaikaiseen laitossijoitukseen helpottaa asuinyksiköiden läheisyys ja se, että Vehkan henkilöstö on jo ennestään tuttua mm. yövalvonnan johdosta.

Sähköisessä muodossa oleva jonotuslista ja asiakkaan sisään tuloa koskevan päätöksenteon mallintaminen selvensivät asiakkaiden sisään tuloa Kaisla-osastolle.

3.3 Tavoite 3: Selvitetään vanhemmuuden arvioinnin ja perhekuntoutuksen sekä lastensuojelun tarve.

Lastensuojelun tarpeista yleisesti

Seuraavassa taulukossa esitetään hankekuntien lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon tilastoja.

Taulukko 3. Hankekuntien lastensuojelutilastoja

	Hamina				Miehikkälä				Virolahti			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Lastensuojeluilmoitusten määrä	61	58	56	128	*	6	7	10	*	10	14	16
Avohuollon ls asiakkaita	258	248	277	192	12	21	17	17	21	21	22	32
Laitoshuollossa olleita vuoden aikana	14	16	21	20	*	*	2	2	1	5	5	5
Perhehoidossa olleita	10	8	10	11	0	0	0	0	2	2	2	2
Muu (jälkihuolto)	8	8	6	4	0	0	0	0	*	*	1	1
Sijoitettujen osuus 0-17-vuotiaista	0,6	0,6	0,9		*	0,2	0,5		0,8	0,8	0,6	
Vastaava osuus koko maa:												
kaupungit/maaseutumaiset kunnat	1,4	1,4	1,5		0,7	0,7	0,7		0,7	0,7	0,7	

Lähteet: Stakes /Lastensuojelutilastot, Kuntien tilastot (* = Stakesin tieto puuttuu)

Haminassa avohuollon asiakasmäärä on tilastoinnin perusteella vähentynyt vuonna 2008. Selityksenä voisi olla Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) uusi tilastointitapa, joka otettiin käyttöön vuonna 2008. Lastensuojelun asiakkuuden aloittaminen ja lakkauttaminen määritellään entistä tarkemmin ja THL alkoi tilastoida myös vuoden aikana lakkautettujen ja poistuneiden asiakkuuksien määrää. Haminassa näitä oli vuonna 2008 yhteensä 55. Lastensuojeluilmoitusten määrä on vuonna 2008 yli kaksinkertaistunut Haminassa.

Laitos- tai perhehoitoon sijoitettujen osuus ikäryhmästä on Haminassa ja Miehikkälässä ollut jo pitempään alle koko maan kaupunkien/maaseutumaiden kuntien keskitason. Virolahdella tämä osuus on painunut alle maaseutukuntien keskiarvon viime vuonna.

Vuonna 2003 laadittua Sahakosken kehittämissuunnitelmaa valmisteltaessa tehtiin lastensuojelun tarvearvio. Tuolloin arvioitiin, että Sahakoskelle voitaisiin pitkäaikaiseen laitoshuoltoon sijoittaa kuusi lasta/nuorta.

Samana vuonna perhetyöntekijät kävivät läpi perhetyön piirissä olevat perheet ja niistä arvioitiin olevan laitosjaksolle motivoituneita ja jaksosta hyötyviä 10 perhettä. Vastaavasti lastensuojelun sosiaalityöntekijät arvioivat, että sijoituksen selvittelyvaiheen aikana Sahakosken selvittelyjaksolle voisi tulevaisuudessa tulla 10 nuorta.

Hankkeen alkuvaiheessa, syksyllä 2007, sosiaalityöntekijät ja perhetyöntekijät tekivät poikkileikkauksena asiakaskartoituksen, jonka mukaan sosiaalityössä oli noin kymmenen perhettä, joiden arveltiin hyötävän arviointi- ja kuntoutusjaksosta. Määrä oli sama kuin vuonna 2003 tehdyssä kartoituksessa.

Kaislan asiakastyön alettua otettiin käyttöön paikkatiedustelulomake. Paikkatiedusteluja oli tehty marraskuusta 2007 alkaen vuoden 2009 toukokuun puoliväliin mennessä kolmestatoista perheestä ja 31 lapsesta tai nuoresta. Kaikkiaan paikkatiedustelut koskivat 64 henkilöä. Vuoden 2009 keväällä kaksi paikkatiedusteluista koski Kaislassa jo aikaisemmin olleita nuoria sekä kaksi Kaislan entistä asiakasperhettä. Yksi paikkatiedustelu koski mahdollisuutta järjestää erossa asuvan vanhemman ja lasten valvotut tapaamiset naapurikunnassa asuville lapsille.

Taulukko 4. Sahakoskelle osoitetut paikkatiedustelut ajalla 1.11.07-15.5.09

Tiedustelun tekijä/taho	Lukumäärä
Tukikeskus Villa Jensen, Kotka	3
Haminan kaupungin sosiaalityö	28
Haminan perhetyö	7
Terveyskeskus/lapsi- ja nuorisopsykiatrian palvelut	2
Asiakas itse	2
Koulukuraattori	1
Kasvatus- ja perheneuvola	1
Naapurikunnan sosiaalityö	4

Pääosin paikkatiedustelut ovat tulleet Haminan lasten ja perheiden sosiaalityöntekijöiltä.

Lastensuojelun tarpeen selvittäminen lapsi- ja perhekohtaisessa asiakastyössä

Uusi lastensuojelulaki täsmensi sitä, mitä lastensuojelun tarpeen selvittäminen on ja miten sitä tehdään. Lastensuojelun käsikirjan mukaan (www.sosiaaliportti.fi) lastensuojelun asiakkuuden tulee alkaa huolellisella lapsen tilanteen kartoittamisella, jotta itse työskentelyllä voidaan vastata paremmin ja oikea-aikaisemmin lapsen suojelun ja tuen tarpeisiin. Lastensuojelun tarpeen selvittäminen parantaa erityisesti lastensuojelun avohuollon työskentelyn vaikuttavuutta ja suunnitelmallisuutta.

Lastensuojeluasiakkuuden alettua on tehtävä selvitys lapsen tai nuoren tilanteesta. Selvityksessä **arvioidaan lapsen suojelun ja tuen tarvetta suhteessa vanhempien mahdollisuuksiin vastata niihin**. Selvitys tehdään siinä laajuudessa kuin tilanne vaatii. Se on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä. Selvityksen teosta vastaa sosiaalityöntekijä.

Selvitys tehdään yhteistyössä lapsen ja hänen vanhempiensa, sekä mahdollisesti muiden lapselle läheisten ihmisten kanssa. Selvitys ei ole tekninen toimenpide, vaan luottamuksellisen asiakassuhteen luomista. Se on asiakkaiden kuuntelemista ja heidän osallistamistaan arvioimaan sekä lapsen että omaa tilannettaan.

Selvitystä tehtäessä voidaan olla yhteydessä lapselle tai nuorelle läheisiin henkilöihin sekä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin. Selvitys tulee tehdä kolmen kuukauden kuluessa siitä kun lastensuojelun asia tulee vireille. Selvityksestä tehdään yhteenveto, jonka perusteella lastensuojeluasiakkuus päättyy tai asiakkuus jatkuu. Selvitys voi myös johtaa siihen, että lastensuojelun avustuksella lapsi/nuori tai perhe ohjataan muiden palveluiden tai tuen piiriin. (Lastensuojelun käsikirja)

Tarveselvitys on aina suunnitelmallista ja tavoitteellista työtä, jonka täsmällisyys on sitä parempi mitä enemmän työntekijät voivat olla välittömässä vuorovaikutuksessa lasten ja vanhempien kanssa. Suomessa on viime vuosina kehitetty malleja ja

menetelmiä selvityksen tekemisen apuvälineiksi, kuten Pesäpuu ry:n lapsilähtöiset menetelmät.

Haminassa sosiaalityöntekijän ja perheen apuna lapsen ja perheen tilanteen arvioinnissa voivat olla esim. perheneuvolan työntekijät, perhetyöntekijät sekä Kaisla-osaston henkilökunta. Haminan perhetyössä on ollut jo pidempään käytössä asiakkuuden alkuvaiheessa tehtävät arviointikäynnit, joilla kartoitetaan perheen tilannetta, mahdollisia muutostavoitteita ja arvioidaan soveltuuko perhetyö pidemmällä aikavälillä todettuja muutostavoitteita edistämään.

Vanhemmuuden arvioinnin ja perhekuntoutuksen tarpeen selvittäminen

Arviointi on jatkuvaa palveluihin kuuluvaa toimintaa, jonka varassa prosessia ohjataan. Se voi myös olla palvelutuote, jonka tuloksena esim. syntyy lausunto. Arviointia tehdään mm. haastattelemalla, lomakkeilla ja havainnoimalla toimintaa ja vuorovaikutusta. Sen periaatteet sovitaan avoimesti: arvioitava tietää, mitä ja miten arvioidaan. Asiakkaalla on oikeus kommentoida arvioinnin tuloksia ja johtopäätöksiä. (Tuurala 2006)

Tuuralan määritelmän mukaan **vanhemmuutta arvioidaan vanhempien roolina, piirteenä, resurssina ja ominaisuutena, jolla lapsen kasvu mahdollistetaan ja hänen tarpeisiinsa vastataan.** Tuurala käyttää ”vanhemmuuden kehikkoa”, yhdeksään kenttään jaoteltua kriteeristöä. Kehikon avulla tarkastellaan vanhemman ja lapsen kaikkia vuorovaikutussuhteita, joilla on merkitystä lapsen hyvinvoinnille.

Voidaan ajatella että lastensuojelutyössä ja lastensuojelun avohuollon perhetyössä vanhemmuuden arviointi on rajatumpi osa tarvearviointia. Yhteinen ymmärrys siitä, että asiakkaan vanhemmuutta tulisi arvioida, voi syntyä missä tahansa asiakasprosessin vaiheessa. Edellytys ja lähtökohta vanhemmuuden arvioinnille on se, että asiakkaan ja työntekijöiden kesken todetaan vanhemmuuden arvioinnin tarve, sovitaan siihen ryhtymisestä ja asia kirjataan asiakassuunnitelmaan. Se miksi arvioidaan, mitä arvioidaan, kuka arvioi, millä tavalla ja miten arvioinnin tulokset käsitellään, sovitaan myös ja kirjataan asiakassuunnitelmaan tai muun tahon (perhetyö, Kaisla) yksityiskohtaiseen asiakastyön suunnitelmaan.

Kumpulainen ja Valkonen (2005) määrittelevät perhekuntoutuksen seuraavasti: **Perhekuntoutus on monimuotoista toimintaa, jonka tarkoituksena on vanhemmuuden tukeminen, lasten turvallisten kasvuolosuhteiden turvaaminen ja perheen omien voimavarojen saanti käyttöön.**

Perhekuntoutuksen tarve liittyy lastensuojelun tarpeen ja vanhemmuuden arviointiin: jos on yhteisesti todettu, että lapsi, vanhempi tai koko perhe tarvitsee tukitoimia, näihin toimiin voi sisältyä suunnitelmallinen perhekuntoutus. Haminassa perhekuntoutusta voidaan toteuttaa intensiivisesti perheen tai lapsen/nuoren asuessa Sahakosken Kaisla-osastolla. Jos perhekuntoutus ymmärretään yllä olevan määritelmän mukaisesti, sitä tehdään myös sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden toimesta perheen asuessa kotona. Keskeistä perhekuntoutuksessa on tavoitteellinen ja suunnitelmallinen työ: perheenjäsenillä ja työntekijöillä on oltava ymmärrys kuntoutuksen tavoitteista: millaisiin muutoksiin kuntoutusprosessin aikana tähdätään, miten muutoksen toteutumista seurataan ja arvioidaan.

Lapsi- ja perhekohtaisia tarpeita.

Hankkeen aikana saatiin tietoa lastensuojelun tarpeista Kaislan paikkatiedusteluihin kirjattuja tilannetietoja kokoamalla sekä perhetyön tarkastelemalla asiakastyötä.

Perhetyön ja sosiaalityön kuukausipalavereissa käsitellyissä asiakastapauksissa noin vuoden aikana lastensuojelun ja perhetyön tarpeen syistä nousivat useimmiten esille (1) vanhempien väliset riidat ja fyysisen väkivallan käyttö tai sen uhka parisuhteessa (2), vanhempien kriisiytynyt erotilanne ja huoltajuuteen tai lasten tapaamisiin liittyvät erimielisyydet (3), vanhempien vakava päihdeongelma, tavallisimmin huumeiden käyttö ja (4) lapsen tai nuoren käytösongelmat kotona tai koulussa.

Kaislan paikkatiedustelulomakkeissa tuli esiin seuraavanlaisia tarpeita:

- vanhemman/vanhempien puutteellinen kyky huolehtia riittävästi lapsesta/lapsista oman päihde-, mielenterveys- tai väkivaltaongelman vuoksi tai kriisiytynyt erotilanne: 16 kirjausta
- lapsen/nuoren oireilu, käytösongelma: päihteiden käyttöä, koulusta poissa-oloja, väkivallan käyttöä, piittaamattomuutta säännöistä, valehtelua, näpistelyä: 13 kirjausta
- tuettu asuminen psykiatrisen hoitajakson tai laitossijoituksen jälkeen: 5 kirjausta
- asunnon puuttuminen tai tuen tarve asumiseen: 4 kirjausta
- hoitopaikan tarve lapsille vanhemman sairaalassaolon vuoksi: 3 kirjausta

Esiin tulleista paikkatarpeista suurin osa on yleisiä lastensuojelun tarpeiden taustalla vaikuttavia syitä. Muutamista tiedusteluista voi päätellä, että asiakkaiden tarpeisiin voitaisiin vastata myös ehkäisevän lastensuojelutyön palveluilla, kuten nuorten tuetun asumisen järjestelyillä, perheiden kriisi- tai tukiasunnoilla sekä kotipalvelulla tai päivähoiton erityisjärjestelyillä.

Toteutumisen arviointi

Hankkeen kuluessa keskusteltiin siitä, millä tavalla vanhemmuuden arvioinnin ja perhekuntoutuksen tarpeita suunniteltiin kartoitettavan. Tässä raportissa lastensuojelun tarpeita arvioitiin yleisesti kuntien tilastoja tarkastelemalla sekä asiakas-kohtaisesti erittelemällä perhetyön asiakkaiden tarpeita ja Sahakoskelle tulleita paikkatiedusteluja.

Sahakoskella perheiden, lasten ja nuorten palvelutarpeiden arviointia toteutettiin sekä avo- että laitostyömuotoisessa asiakastyössä ja Kaisla-osaston työn käynnistyminen toi arviointiin täysin uuden välineen. Hankkeen väli- ja loppuarvioinnissa tuli esiin mm. seuraavaa: (Tarkemmin liitteen nro 2 taulukossa)

- 1) Lastensuojelun tarpeita on kartoitettu yleisellä tasolla kirjaamalla Sahakoskelle tulevat paikkatiedustelut.
- 2) On pohdittu tarkkaan, millaisilla menetelmillä arviointia tehdään. On sovellettu lukuisia menetelmiä, kuten Pesäpuu ry:n kartoitusta sekä verkosto- ja roolikarttoja. Menetelmien ja arvioinnin kehittäminen on kuitenkin jatkuvaa.
- 3) Talon ulkopuolella oli epätietoisuutta arvioinnin toteuttamisesta ja siinä käytettävistä malleista ja menetelmistä.

Hyviä käytäntöjä:

Sosiaali- ja perhetyöntekijöiden tekemä kartoitus syksyllä -07 oli toimiva poikkileikkausselvitys niistä asiakkaista, jotka voisivat hyötyä Kaislan laitostyömuotoisesta arviointi- ja kuntoutusjaksosta (n. 10 perhettä).

Perhetukikeskukseen tulevien asiakaspaikkatiedustelujen kirjaaminen toi tietoa siitä, millaiset tarpeet asiakastyössä olivat ajankohtaisia ja millaisia odotuksia eri tahot kohdistivat perhetukipalveluihin.

3.4 Tavoite 4: Henkilöstön määrä, ammattirakenne ja osaaminen määritetään vastaamaan palvelutarvetta. Henkilöstö koulutetaan.

Henkilöstön määrä

Lastensuojelun avohuollossa Haminassa työskentelee johtava sosiaalityöntekijä, 3,5 lasten ja perheiden sosiaalityöntekijää, sosiaaliohjaaja (50 % työajasta) sekä määrä-aikainen sosiaaliohjaaja (100 %). Lastensuojelun avohuollon perhetyötä tekee 6 perhetyöntekijää. Suurin osa heidän työstään kohdistuu ehkäisevään perhetyöhön ja osa Sahakosken Kaisla-osastolla tehtävään perhetyöhön. Lastensuojelun laitoshuoltoa toteuttavat Sahakosken perhetukikeskuksen perhekuntoutus- ja arviointiosastolla 5 ohjaajaa (joista yksi määräaikainen), sosiaaliohjaaja (50 % työajasta) sekä osan työajastaan edellä mainitut 6 perhetyöntekijää. Pidempään sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten laitoshuollossa työskentelee 6 ohjaajaa. Lisäksi Sahakosken henkilökuntaan kuuluu johtaja ja emäntä.

Kaislan viisi ohjaajaa ja osa-aikainen sosiaaliohjaaja työskentelevät asiakastyössä kahdessa vuorossa seitsemänä päivänä viikossa, pääsääntöisesti klo 7-15 ja 14-22. Kaislan asiakastyöstä yöaikaan klo 22-07 välillä vastaa Vehkan yövuorossa oleva ohjaaja. Perhetyöntekijöiden työ Kaislassa tapahtuu pääsääntöisesti arkisin klo 8 ja 16 välillä. Lisäksi Kaisla-osastolla on käytössä Sahakosken emännän työpanosta.

Henkilöstön ammattirakenne ja osaaminen

Kaisla-osaston viidestä ohjaajasta neljällä sekä sosiaaliohjaajalla on sosionomi (AMK) -koulutus, yhdellä lähihoitajakoulutus. Perhetyöntekijöistä valtaosalla on myös sosionomikoulutus tai sosiaalialan opistoasteinen tutkinto. Kokemukset asiakkaiden tarpeista ovat nostaneet esiin tarpeen henkilöstön mielenterveystyön ja lääkehoidon sekä päihdetyön osaamisen vahvistamiselle.

Perhetukikeskuksen Kaisla-osaston sosiaaliohjaaja käyttää työajastaan puolet Kaisla-osaston asiakastyöhön tehden työtä kahdessa vuorossa kuten ohjaajat. Toinen puoli työajasta on sosiaalitoimistossa tehtävää lastensuojelun sosiaaliohjaajan työtä. Kahdessa toimipaikassa työskentely on haasteellista sekä työntekijälle itselleen että työyhteisöjen muille jäsenille. Työntekijältä vaaditaan kahteen erilaiseen toimipaikkaan orientoitumista saman viikon, jopa saman päivän aikana, ja toisaalta työyhteisössä työntekijään kohdistuvat odotukset helposti rinnastetaan kokoaikaiseen työntekijään. Hankkeen arvioinneissa kuitenkin sekä ohjausryhmä että eri henkilöstöryhmät kokivat, että sosiaaliohjaajan työssä on onnistuttu hyvin ja tarkoituksenmukaisesti kohdistamaan ja priorisoimaan työtehtävät ja ajankäyttö.

Koulutukset

Sahakosken henkilöstön koulutustaso on korkea. Vanhemmuuden arviointi- ja perhekuntoutustyötä tekevillä sosiaaliohjaajalla ja vakinaisilla ohjaajilla on alan ammattikorkeakoulututkinto ja kuudesta perhetyöntekijästä neljällä on samoin AMK-tutkinto tai aikaisempi opistotason tutkinto. Hankkeen koulutukset toteutettiin lähiseminaareina ja niillä on vahvistettu henkilöstön osaamista uusien palvelutoimintojen vaatimuksia ajatellen. Haminan kaupungin lastensuojelun avo- ja laitospalveluiden henkilöstö on osallistunut lukuisiin koulutuksiin (Liite nro 4). Koko perheen kuntoutus-prosessikoulutuksiin on lisäksi osallistunut Virolahdelta sosiaalisihiteeri ja/tai sosiaaliohjaaja/perhetyöntekijä. Hankesuunnitelmassa esitettyä koulutusta videoneuvottelun muodossa ei toteutettu.

Työnohjaus

Hankkeen tavoitteisiin kuului myös työnohjauksen järjestäminen Sahakosken henkilöstölle. Sopimus työnohjauksesta tehtiin Aretai Oy:n kanssa ja se toteutettiin tammikuusta -08 alkaen kerran kuukaudessa pidettävänä ryhmätyönohjauksena.

Sahakosken henkilöstö jaettiin kahteen työnohjausryhmään, Vehkan henkilöstö toisessa ja Kaislan henkilöstö, perhetyöntekijät sekä projektityöntekijä toisessa ryhmässä. Avo- ja laitosisolusuhteissa tehtävän perhetyön ja perhekuntoutuksen työntekijöiden työnohjaus järjestettiin yhteiseksi koska katsottiin, että työnohjauksella voidaan tukea uusien toimintojen käynnistymistä ja yhteistyön sujumista. Työnohjauksessa käsiteltiin työtä avohuollon ja laituskuntoutuksen yhteisten asiakkaiden parissa mutta myös tarpeen mukaan perhetyön avohuollon asiakastyötä.

Opintokäynnit

Perhetukikeskuksen uusia toimintoja suunniteltiin moniammatillisissa työryhmissä jo ennen Sahakoski-hankkeen käynnistymistä. Työryhmän jäsenet tutustuivat perhekuntoutustyöhön opintokäynneillä, jotka tehtiin Kuuselan perhekuntoutuskeskukseen Vantaalle ja Tarulantupaan Lappeenrantaan. Hankkeen käynnistyttyä Sahakosken henkilöstö on tehnyt vertaiskäynnit Kuusankosken perhekuntoutuskeskukseen 3.10.07 ja samana päivänä Diakonissalaitoksen perhetyön yksikköön Helsinkiin, Tuusulan perhetukikeskukseen 8.4.09 ja Lappeenrannan kaupungin perhetyöhön sekä Etelä-Karjalan perhetyön kehittämissyhistys ry:n Alvari-perhetyöhön 8.5.09.

Työntekijävaihto ja työnkierto

Sahakosken Kaisla-osaston ohjaaja työskenteli Muhoksella Nuorten ystävät ry:n Polokka-perhekuntoutuksessa 23.–28.9.07. Sahakosken perhetukikeskuksen sisällä työnkiertoa on toteutettu jo ennen hanketta siten, että pitkäaikaisesti sijoitettujen lasten laitostyöstä ohjaaja on siirtynyt perhetyöntekijäksi. Hankkeen käynnistyttyä toinen ohjaaja siirtyi vanhemmuuden arviointi- ja perhekuntoutustyöhön Kaisla-osastolle.

Toteutumisen arviointi

Hankkeen väliarviointi tehtiin keväällä 2008 ja loppuarviointi keväällä 2009. Väliarvioinnin keskeinen tulos neljännen tavoitteen osalta oli huoli henkilöstöresurssin riittävydestä Kaisla-osastolla. Esimerkiksi perhetyöntekijät havaitsivat, että usein asiakkaat etsivät työntekijöitä. Myös useat asiakkaat kertoivat palautehaastatteluissa, että he toivoivat enemmän aikaa työntekijöiltä. Ajan puutteen vuoksi ohjaajat eivät voineet täysipainoisesti ottaa käyttöön niitä asiakastyön menetelmiä, joita oli suunniteltu käytettävän ja joihin henkilöstö oli saanut koulutuksen.

Hankkeen aikana toteutettuja koulutuksia pidettiin pääsääntöisesti onnistuneina sekä väli- että loppuarvioinnissa. Hankkeen arviointi tuotti myös täsmällistä tietoa siitä, minkälaisia henkilöstön osaamistarpeita uuden vanhemmuuden arviointi- ja perhekuntoutusosaston työ on nostanut esiin. Väli- ja loppuarvioinnin tuotoksia on esitetty yksityiskohtaisemmin liitteessä nro 2.

- 1) Hankkeen koulutukset, työnohjaus ja opintokäynnit toteutettiin suunnitelmien mukaisesti. Jo väliarvioinnissa siihen mennessä toteutettuja koulutuksia pidettiin useimmiten onnistuneina ja tarpeellisina. Loppuarvioinnissa Koko perheen kuntoutus -koulutus arvioitiin erityisen onnistuneeksi työprosessien yhteen nivomisen ja yhteistyön kehittämisen kannalta.
- 2) Henkilöstömitoituksen riittämättömyys Kaisla-osastolla tuli painokkaasti esille väliarvioinnissa keväällä -08 ohjausryhmän jäsenten riskianalyyseissa sekä perhetyöntekijöiden ja Kaislan ohjaajien arvioinneissa. Perhetyöntekijöiden mielestä silloinen henkilöstömitoitus ei mahdollistanut arvioinnin ja kuntoutuksen tekemistä suunnitellusti. Loppuarvioinnin yhteydessä henkilöstömitoituksen riittävydestä olivat eniten huolissaan sosiaalityöntekijät ja perhetyöntekijät. Sosiaalityöntekijöillä esiintyi huolta mm. siitä, että ajoittain asiakkaat ovat vain "säilytyksessä" Kaisla-osastolla ja asiakasvalintaan joudutaan kiinnittämään

erityistä huomiota. Sosiaalityöntekijöiden lisäksi Vehkan työntekijät pohtivat loppuarvioinnissa sitä, miten kauan ja miten pitkälle Kaislan työntekijät jaksavat joustaa, että työvuorot saadaan Kaislassa toteutettua.

- 3) Määräaikaisen ohjaajan palkkauksen jälkeen loppuarvioinnissa katsottiin, että nykyisellä henkilöstömitoituksella selvitään silloin, kun lapset/nuoret tai perheet eivät vaadi jatkuvaa työntekijän valvontaa ja läsnäoloa. Osaston toiminnan luonteeseen kuuluu, että asiakaspaikat eivät aina ole täynnä.
- 4) Henkilöstön osaamisrakenteen määrittämistä tehtiin ja asiakkaiden valintakriteereitä täsmennettiin henkilöstön nykyiseen ammattiosaamiseen. Henkilöstö on hyvin koulutettua ja kokenutta, mutta sekä väli- että loppuarvioinnissa toivottiin mielenterveystyön, lääkeshoidon ja päihdetyön osaamisen vahvistamista.

Hyviä käytäntöjä:

Lasten ja perheiden sosiaalityöntekijät sekä Sahakosken avo- ja laitoshuollon henkilöstö tutustuivat toistensa työhön ja kehittivät yhteistyökäytäntöjä koulutuksissa, jotka suunniteltiin yhteistyössä kouluttajatahon ja hankkeen kanssa.

Koulutuksia toteutettiin asiakastyön tarpeista lähtien ja henkilöstö sai mahdollisuuden saada lisäkoulutusta heitä kiinnostaviin työmenetelmiin, kuten lapsen elämäntilanteen kartoitukseen ja videoavusteiseen vuorovaikutuksen ohjaukseen.

Pohdinta henkilöstön määrästä ja rakenteesta

Kaisla-osaston toiminnan käynnistyessä syksyllä -07 ohjaajia oli neljä ja osa-aikainen (50 %) sosiaaliohjaaja. Hankesuunnitelman mukaan osaston työhön oli suunniteltu perhetyöntekijöiden työpanosta siten, että he jatkavat avohuollossa aloitettua perhetyötä ohjaajien kanssa yhteistyössä asiakasperheessään sen jälkeen, kun perhe on tullut Kaisla-osastolle. Laskennallisen perhetyön työpanoksen Kaislan vanhemmuuden arviointi- ja perhekuntoutusjaksoilla ajateltiin olevan kaksi kokoaikaista perhetyöntekijää. Työajan seurannan mukaan perhetyön työpanos Kaisla-osastolla toteutui suunniteltua vähäisempänä, vaihdellen kahdesta kahteenkymmeneen viikkotuntiin. Työaika jäi suunniteltua vähäisemmäksi vaikka lähes kaikki asiakasperheet olivat perhetyön asiakkaana ennen Kaislaan tuloa ja perhetyöntekijät käyttivät yhtä paljon aikaa perheiden kanssa kuin perheiden asuessa kotona. Kun Kaislan ensimmäisenä toimintavuotena molemmat perheasuunnot ja nuorten asuinpaikat täyttyivät, tarvittiin yksi työntekijä lisää. Kaislaan palkattiinkin määräaikainen viides ohjaaja syyskuussa 2008.

Perhetyöntekijöiden työhön Haminassa kuuluu ehkäisevä perhetyö, lastensuojelun avohuollon perhetyö sekä työskentely perheen kanssa Kaisla-jakson aikana ja perheen kotiutuessa Kaislasta. Perhetyöntekijöiden työn kohdentuminen ja painopisteet Kaislassa olevien perheiden kohdalla suunniteltiin yhdessä ohjaajien kanssa.

Lisähaasteita henkilöstömitoitukseen on aiheuttanut ajoittainen sijaisten heikko saatavuus perhetukikeskukseen. Sijaisten saaminen on ollut toisinaan vaikeaa sekä Kaisla-osastolle, Vehkaan että perhetyöhön.

Henkilöstömitoitusta ja -rakennetta suunnitellaan lisää hankkeen jälkeen hankkeen aikana saatujen kokemusten pohjalta. Osaamistarpeista esille tullutta päihdetyön ja mielenterveystyön vahvistamista voidaan toteuttaa esimerkiksi vakanssirakennetta muuttamalla tai nykyisen henkilöstön täydennyskoulutuksella.

3.5 Tavoite 5: Työprosesseja käydään läpi, laaditaan prosessikuvaukset ja määritetään työskentelymenetelmät.

Työprosessit

Työprosessien mallintaminen hankkeessa on ollut jatkoa Haminassa jo aikaisemmin toteutetulle työlle. Haminan lastensuojelun sosiaalityöntekijät olivat laatineet jo ennen hanketta lastensuojelun avohuollon prosessikuvauksen ja perhetyöntekijät olivat koonneet vuoden 2004 aikana Haminan perhetyön käsikirjan, jossa kuvattiin perhetyön prosessin vaiheet. Sahakosken moniammatilliset kehittämistyöryhmät olivat suunnitelleet vanhemmuuden arvioinnin, perhekuntoutuksen ja lapsen/nuoren elämäntilanteen selvittelyjaksojen työprosessien kuvaukset jo varsin valmiiksi vuoden 2006 aikana. Hankkeessa tätä työtä on täsmennetty Kaislan ohjaajien, perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden kanssa erilaisissa työryhmissä ja koulutuspäivillä. Projektityöntekijä viimeisteli myös työntekijöiden laatimat Haminan perhetyön, Vehkan asiakastyön ja jälkihuollon prosessikuvaukset (Liite nro 4). Hankkeen aikana lastensuojelun prosessin tarkastelussa käytettiin Socomin sivustolla olevaa prosessikuvausta, joka on laadittu aikaisemmissa lastensuojelun kehittämishankkeissa ja jossa on otettu huomioon v. 2008 uudistuneen lastensuojelulain muutokset. Helmikuussa -09 kaikkien ammattiryhmien henkilöstö kokoontui Vehkarinteen leirikeskukseen koulutuspäiville ja tuolloin esitettiin valmiit mallinnetut prosessit, joiden avulla eri ammattiryhmät tarkastelivat yhteistyön vahvuuksia ja kehittämistarpeita.

Kevään -09 kuluessa on edelleen täsmennetty Kaisla-osastolle asiakkaaksi tulon vaiheita ja päätöksentekoa uusien asiakkaiden ottamisessa jaksolle.

Motivointivaihe

Perheiden motivointia Kaisla-jaksolle tekevät erityisesti perhetyöntekijät ja sosiaalityöntekijät. Motivaation vahvistuminen ja Sahakoskelle muuton toteuttaminen on perheelle vaativa tilanne. Käytännössä osoittautui, että usein perhe tuli Kaislaan elämäntilanteen kriisiytyttyä sellaiseen vaiheeseen, jossa sosiaalityöntekijät joutuivat vaihtoehtona harkitsemaan lapsen sijoittamista pois kotoa. Motivointia voidaan tehdä kuitenkin suunnitelmallisesti ottamalla tiedottaminen Kaisla-jaksosta puheeksi varhaisessa vaiheessa ja tekemällä motivointiyhteistyötä sosiaalityön, perhetyön ja Kaislan ohjaajien kesken. Tällöin sovitaan motivoinnin keinoista ja menetelmistä sekä asiakkaalle annettavan informaation yhdenmukaisuudesta. Ennen jokaisen jakson alkua pyritään toteuttamaan myös tutustumiskäynti Sahakoskelle.

Kaislaan tulovaihe

Perhetukikeskukseen kootaan paikkatiedustelulomakkeet, ”lähetteet”, eri yhteistyötahoilta tulleista kyselyistä. Sosiaalityöntekijät arvioivat, milloin tietyn perheen tai asiakkaan tuleminen Sahakoskelle aktualisoituu ja he ottavat tällöin yhteyttä perhetukikeskuksen johtajaan. Johtaja kirjaa asiakkaan tiedot sähköiseen jonotuslistaan ja keskustelee asiakkaan tulosta ohjaajien ja perhetyöntekijöiden kanssa. Johtaja antaa tuloluvan asiakkaalle ja luvan saamisen jälkeen kyseinen asiakas voi tulla sovittuna aikana tai hyvinkin lyhyellä varautumisajalla. Sosiaalityöntekijä tekee asiakaskohtaisen sijoituspäätöksen.

Eri henkilöstöryhmien yhteinen orientaatio asiakastyössä

Perhetyöntekijöiden toimintaa Kaislan asiakastyössä ja heidän siihen käyttämää työaika on kuvattu ja arvioitu hankkeen aikana. Koulutuspäivien ohella asiakas-

prosessin ja yhteistyön kehittämiseksi ovat tärkeäksi osoittautuneet Kaislan ja perhetyön suunnittelupalaverit sekä sosiaalityön, Kaislan ja perhetyön yhteiset ”purkupalaverit” perheen jakson päätyttyä Kaislassa.

Lastensuojelun sosiaalityön, perhetyön, Kaislan vanhemmuuden arvioinnin ja perhekuntoutuksen työorientaatiot ovat hyvin pitkälle samat. Eri ammattiryhmien työtä yhdistävät työn etiikka ja arvopohja, yhteinen lainsäädäntö ja asiakastyön tavoitteet. Kaikki ammattiryhmät tekevät:

koko perheen elämäntilanteen	}	arviointia.
lapsen tai nuoren tilanteen		
vanhemmuuden		

Arviointityön tulosten pohjalta tehdään johtopäätöksiä siitä, onko asiakkaan tilanteessa lastensuojelutyön, perhetyön tai Kaislan arviointi- ja kuntoutustyön tarvetta. Arviointi, kuten muutkin työvaiheet, tehdään **asiakaslähtöisesti** osallistaen asiakas oman elämäntilanteensa käsittelyyn. Toimitaan myös **suunnitelmallisesti** mikä tarkoittaa sitä, että arvioinnin jälkeen eritellään **tavoitteet**, mitä isompia tai pienempiä muutoksia olisi tarpeen aikaansaada, **millä keinoin** ja miten muutoksen toteutumista (kuntoutumisprosessia) **seurataan ja arvioidaan**. Lastensuojelun arkityössä voi myös olla tilanteita, jolloin yksilökohtaisen lastensuojelun toimet, kuten lapsen saattaminen turvaan, menee suunnitelmallisen työn edelle ja perusteellisempaan arviointiin ryhdytään vasta tehtyjen akuuttien toimenpiteiden jälkeen. Suunnitelmallisen asiakastyön ydin lastensuojelutyössä on sosiaalityön asiakassuunnitelma, jonka pohjalta johdetaan yhteistyötahojen, kuten avohuollon ja laitoshuollon yksiköiden omien työorientaatioiden mukaiset asiakastyön suunnitelmat.

Dokumentointi

Erilaiset työkäytännöt, dokumentointi, työvälineet ja –menetelmät tukevat suunnitelmallisen asiakastyön prosessia. Haminan perhetyössä uudistettiin dokumentointia keväällä -09 siten, että **perhetyön asiakassuunnitelma** rakentuu tavoitteiden määrittelyn, toteutumisen arvioinnin ja tavoitteiden uudelleenmäärittelyn prosessiin. Kaislan toiminnan käynnistyttyä ohjaajat suunnittelivat tapahtumatietojen dokumentoinnin pohjaksi **päivittäisen raportointilomakkeen**, jossa lapsen/nuoren tai perheen tapahtumat kirjataan jäsenellen ne tärkeisiin elämän osa-alueisiin liittyviksi.

Suunnitelmallista työtä tukevaa dokumentointia on myös sekä Kaislassa että perhetyössä käytössä oleva **yhteenveto**-käytäntö, jossa jäseneltyyn lomakkeeseen kirjataan tietyn jakson (esim. 2-3 kk) keskeiset tapahtumat ja havainnot asiakkaan edistymisestä muutostavoitteiden suuntaan, samoin kuin edelleen työstettävät asiat. Yhteenvedot käydään yhdessä asiakkaan kanssa läpi ja niihin voidaan tehdä keskustelun perusteella muutoksia tai tarkennuksia. Yhteenvedot voidaan asiakkaan luvalla toimittaa etukäteen asiakassuunnitelmanneuvotteluun osallistuville osapuolille.

Kaislan päivittäisessä raportointilomakkeessa tarkasteltavat osa-alueet ovat:

- arkielämän hallinta (arkielämään liittyvät asiat, vuorokausirytm. ruokailu, talous, siisteys)
- lapsi (mieliala, terveydentila. käyttäytyminen, tunteiden ilmaisu ym.)
- perheen vuorovaikutussuhteet (vanhemman ja lapsen kanssakäyminen, vanhempien keskinäiset suhteet ym.)
- perheen omat verkostot (yhteydenpito omaisiin ja ystäviin, vierailut ym.)
- yhteistyö- ja viranomaisverkostot (asiakkaiden yhteydenpito viranomaisiin, työntekijöiden yhteydenotot, puhelut, tapaamiset perheen asioissa)

- muuta huomioitavaa perheen tilanteessa
- ohjaajien huomioita (tiedotteet seuraavaan vuoroon tulevalle perheen kanssa sovituista asioista ym.)
- yö (yövuorossa olevan huomiot normaalisti klo 22-07 välillä)

Työmenetelmät vanhemmuuden arvioinnissa ja perhekuntoutuksessa.

Kaisla-osaston toiminnan aikana on sovellettu lastensuojelu- ja perhetyössä jo aiemmin käytettyjä menetelmiä sekä sen lisäksi suunniteltu ja kehitetty uusia toimintatapoja ja työvälineitä. Ihmissuhdetyössä asiakastyö ja siinä käytettävät menetelmät perustuvat asiakkaan ja työntekijän välittömään vuorovaikutukseen. Työntekijän oma persoona on tärkein työväline. Vuorovaikutuksen laadulla ja määrällä on siten myös suora yhteys työn tuloksellisuuteen.

- Asiakassuunnitelmanneuvottelu

Sosiaalityöntekijä vastaa lapsen tai nuoren asiakassuunnitelmaprosessista. Siinä kuvataan lapsen ja perheen nykytilanne, asetetaan yhdessä lapsen hyvinvointia edistävät muutostavoitteet ja määritellään toimintatavat tavoitteiden saavuttamiseksi.

- Viikko-ohjelma

Viikko-ohjelman laativat yhdessä asiakas ja (oma)ohjaaja sekä perhetyöntekijä.

- Keskustelut, omaohjaajakeskustelut (asiakas, ohjaaja + perhetyöntekijä)

Perheille tehtyjen haastattelujen perusteella vuorovaikutus ja keskustelut ohjaajan, perhetyöntekijän ja sosiaaliohjaajan kanssa on vanhempien kokemuksissa tärkein auttamisen tapa.

- Toiminnalliset menetelmät ja kartat

Pesäpuun kortit, leikit ja pelit, verkostokartta, vanhemmuuden ja parisuhteen roolikartat, aarrekartta, elämänjana

- Videoavusteinen vuorovaikutuksen ohjaus

Kaislan ohjaajat ovat kokeilleet videointia erityisesti lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen havainnoimiseen ja kehittämiseen. Keväällä -09 kaikki Kaislan ohjaajat, sosiaaliohjaaja, perhetyöntekijät sekä osa Vehkan ohjaajista osallistuivat MLL:n Lasten ja nuorten kuntotutumisäätiön järjestämän Videoavusteisen vuorovaikutuksen ohjaus -koulutuksen orientaatiokurssille.

- Taulukointi

Kaislan ohjaajat suunnittelivat taulukointikäytännön sovellettavaksi perhekuntoutustyössä silloin, kun vanhemmat tarvitsevat erityisen paljon ohjausta lapsen hoito- ja huolenpitotehtäviin.

Laatukäsikirja

Hankesuunnitelmassa hankkeen toteutustapoihin sisältyy myös perhetukitoiminnan laatukäsikirjan laatiminen. Laatukäsikirjan työstämisen prosessi käynnistyi lokakuussa 2008. Erityisasiantuntija Tupu Holma vetää prosessia, jossa Sahakosken toimintakäsikirja kootaan vaiheittain siten, että koko henkilöstö osallistuu sen laatimisprosessiin. Toimintakäsikirja valmistuu vuoden 2009 loppuun mennessä.

Toteutumisen arviointi

Sekä maaliskuussa -08 toteutetussa väliarvioinnissa että seuraavan vuoden keuhällä tehdyssä loppuarvioinnissa työprosessikuvausten pitkäjänteinen suunnittelu ja niiden hiominen oli hankkeen parhaimpina pidettyjä saavutuksia. Erityisesti työprosessien suunnittelu ja mallintaminen katsottiin onnistuneeksi. Jotkut arvioivat ne

”valmiiksi”, mutta toivottiin myös niiden täsmentämistä kuvaamaan asiakastyön vaihteita tarkemmin.

- 1) Väliarvioinnin ajankohtana oli käytetty jo useita työmenetelmiä, vaikka niitä pidettiin vielä selkiintymättöminä. Väliarvioinnissa tuli esiin myös se, että ajan puute esti ohjaajia ottamasta aikaa vieviä menetelmiä, kuten Pesäpuun kartoitusta, käyttöön laajemmassa määrin. Loppuarvioinnissa todettiin, että määräaikaisen ohjaajan lisäys Kaislaan oli lisännyt menetelmätyöskentelyä asiakkaiden kanssa.
- 2) Loppuarvioinnin perusteella työmenetelmistä oli tullut kiinteä osa Kaisla-osaston arkityötä, niitä toteutettiin yhteistyössä perhetyöntekijän ja ohjaajan kanssa. Kaislan ohjaajat olivat myös itse kehittäneet toimintamalleja.
- 3) Loppuarvioinnissa erityisesti ohjausryhmän jäsenistä useat katsoivat työprosessikuvausten toteutuneen täydellisesti. Painotettiin myös sitä, että Kaisla-osaston toimintojen ja perhetyön prosessikuvaukset oli suunniteltu pitkälle jo ennen kehittämishanketta. Perhetyöntekijät toivoivat loppuarvioinnissa, että kuvauksia voisi vielä täsmentää: mitä tapahtuu missäkin vaiheessa

Hyviä käytäntöjä:

Työprosessit mallinnettiin moniammatillisissa pienryhmissä ennen hankkeen käynnistymistä.

Perhetyöntekijöiden ja Kaislan ohjaajien yhteistyötä laitospäivien aikana jäsentää viikko-ohjelman laatiminen ja palautekeskustelut yhdessä asiakkaan kanssa.

3.6 Tavoite 6: Perustetaan lastensuojelun kehittämisryhmä, joka toimii lastensuojelun kehittämisestä ja koordinoinnista vastaavana lastensuojelun yhteistyöryhmänä

Vuoden 2008 alussa tuli voimaan uudistunut lastensuojelulaki, joka toi kunnille velvoitteen perustaa lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä. Hankkeen ohjausryhmä päätti, että seudullisen moniammatillisen asiantuntijaryhmän kokoamisen ollessa meneillään ei Sahakoski-hankkeen yhteydessä koota tavoitteen 6 mukaista ryhmää.

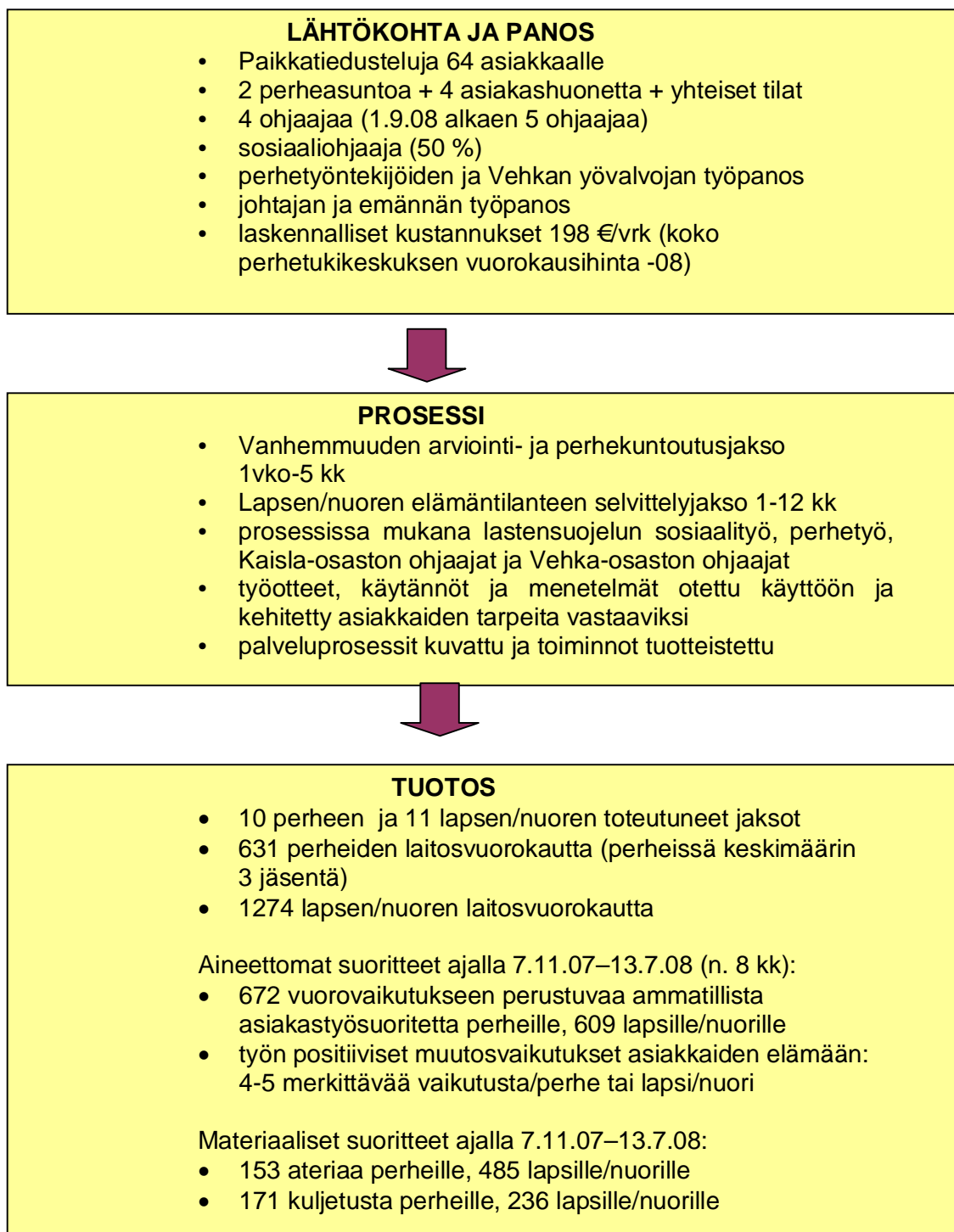
4 UUSIEN PERHETUKIPALVELUJEN VAIKUTTAVUUS

Vaikuttavuuden arvioinnin viitekehyksenä on käytetty Petteri Paasion lähestymistapoja sosiaalialan palveluiden arvioinnissa. Tehokkuudella tarkoitetaan tuotosten määrää suhteessa panoksiin. Tällöin **tuotoksilla** voidaan viitata varsinaisiin tuotoksiin, laatu-kriteerit täyttäviin tuotoksiin tai asiakasmuutoksiin. Paasion mukaan vaikuttavuuden haltuunoton välttämätön ehto on, että alamme tuottaa konkreettista ja luotettavaa seurantatietoa asiakkaiden hyvinvoinnin **muutoksesta**. Mittaaminen onnistuu parhaiten, kun siitä ei tehdä liian monimutkaista, vaan systemaattisesti kerätään ja analysoidaan tietoa siitä, mikä on muuttunut. Muutosten raportoinnin lisäksi on tärkeää

tietää, että loppuun saatettu **palvelutuotos** on jo sinällään merkittävä vaikuttavuusmittari. (2003;52, 42-44)

4.1 Kaisla-osaston työn tuotokset

Seuraavaan kaavioon on tiivistäen koottu Sahakosken Kaisla-osaston työn vaikuttavuustekijät. Asiakkaiden määrää ja toteutuneita jaksoja koskevat tiedot ovat ajalta 1.11.07 – 30.4.09, yksittäisiä suoritteita koskevat tilastotiedot laskenta-ajalta 5.11.07 -13.7.08.

4.2 Asiakaspalaute vanhemmilta

Asiakaspalautetta kerättiin seitsemältä jaksolla olleelta perheeltä haastattelujen avulla. Vanhempien haastatteluista yhteenvetona voi todeta, että Kaisla-jakso oli kokemuksena erittäin merkityksellinen antaen tukea ja selkeyttä perheen elämäntilanteeseen. Myös jaksoon kiinteästi liittyvä ja kotiutumisen jälkeen jatkuva perhetyö koettiin merkittävänä tukena ja selviytymisen edistäjänä. Jakso on merkinnyt usealle perheelle **käännekohtaa tai pysähtymispaikkaa**, jossa on mahdollisuus katkaista perhe-elämän tai parisuhteen kielteisen kehityksen kierre ja ammattilaisten tuella ottaa askeleita uuteen suuntaan elämässä. Lasten hoidosta ja kasvatuksesta huolehtimisessa ja oman elämänhallinnan paranemisessa on vanhemmille keskeinen merkitys **ohjaajien ja perhetyöntekijöiden läsnäololla, kannustuksella ja keskusteluilla**.

Mielikuvat Sahakoskesta ennen Kaisla-jaksoa ja tulovaihe

Joillekin vanhemmille Sahakoski tai Kaisla oli ennestään tullut tutuksi vierailukäynneillä joko lastenkodissa tai Kaisla-jaksolla aiemmin asuneen tuttavallisen perheen luona. Tietoa arviointi- ja perhekuntoutusosastosta vanhemmat olivat saaneet sosiaalityöntekijältä, perhetyöstä ja perhetyöntekijän antamasta esitteestä. Ennen tutustumiskäyntiä vanhempien mielikuvat paikasta vaihtelivat vankilamaisesta laitoksesta valvottuun asuntolaan. Tutustumiskäynti muutti vanhempien kielteiset ennakkokäsitykset myönteisemmiksi selvemmin kuin nuorilla. Myös vanhemmat ovat nuorten tavoin jännittäneet käyntiä, mutta kaikille tiloihin ja henkilökuntaan tutustuminen on ollut myönteinen kokemus.

Suurimmalle osalle perheistä muutto Kaislaan on ollut iso ja voimavaroja vaativa muutos. Kotiin asumaan jäänyttä puolisoa on kaivattu, alussa vanhempi on voinut kokea levottomuutta ja unettomuutta. On myös niitä vanhempia, joiden kotitilanne on ollut niin vaikea, että muutto Kaislaan on koettu suurenaikin helpotuksena. Vanhemmat kertovat lasten sopeutuneen yleensä hyvin ja nopeasti uuteen paikkaan. Sopeutumista on helpottanut työntekijöiltä saatu tuki, auttavainen ja ystävällinen henkilökunta ja ilmapiiri.

Perheasunnon viihtyisyyteen, tiloihin ja varusteluihin oltiin pääosin hyvin tyytyväisiä. Yleisiin tiloihin toivottiin kuitenkin kahden perheen käyttöön yhteistä ”olohuonetta”, jossa aikuiset voisivat lapsineen tavata. Kaislan olohuone koettiin nuorten paikaksi. Perheille tarkoitetun yhteisen tilan tarvetta perusteli yksi äiti sillä, että välillä kaipaa kovasti juttuseuraa ja ”neljän seinän sisältä” ihmisten pariin pääsyä.

Kaislassa hyvin toimivat asiat ja asiat, joista vanhemmat kokivat saaneensa apua

Hyvinä asioina mainittiin lastenhoitoapu, mahdollisuus keskusteluun ja muu tuki työntekijöiltä. Asunnon ja tilojen toimivuutta ja viihtyisyyttä pidettiin hyvinä. Yksittäisinä ”helminä” mainittiin viikko-ohjelma, joka toi selkeyttä päivärutmiin, omien talousasioiden selvittely sekä vanhemmuuden roolikartta-työskentely.

Lähes kaikki perheet pitivät Kaislaa parhaana auttamisen vaihtoehtona tai ainoana mahdollisena vaihtoehtona elämäntilanteessaan.

Huonosti toimivat asiat

Vanhemmat esittävät vastauksissaan toisten asukkaiden aiheuttamia häiriöitä pyykinpesussa tai tavaroiden korjaamisessa, henkilökunnan kiirettä ja talvella perheasuntojen kylmyyttä tai vetoisuutta. Myös työntekijöiden välillä mainittiin olevan tiedonkulussa ajoittain katkoksia. Henkilökunnan ajan puute näkyi asiakkaille seuraavissa asioissa: menetelmätyöskentely oli tuntunut jäävän kesken, siihen olisi

haluttu enemmän aikaa, muuhun keskusteluun olisi toivottu enemmän aikaa, lastenhoitoapua olisi toivottu enemmän, joitakin sovittuja tapaamisia oli pitänyt siirtää.

Jakson aikana tapahtuneita muutoksia

Haastatellut nimesivät paljon positiivisia muutoksia elämäntilanteessaan jakson päättyessä. Erityisesti perheen aikuisten elämänmuutoksia kuvattiin kuten parisuhteen paraneminen ja puolison alkoholinkäytön lopettaminen, puolison pääsy työharjoittelupaikkaan. Äitien omassa voinnissa oli useita muutoksia: väsymyksen helpottuminen, itsevarmuuden lisääntyminen, tunne siitä että selviää paremmin lapsen kanssa, rauhallisuuden ja pitkäpinnaisuuden lisääntyminen, kiukunpuuskien harventuminen, A-klinikalla käyntien alkaminen, mielenterveysongelman hoidon tehostuminen. Omaan elämään liittyviä asioita nähtiin uudella tavalla, kun oli ollut mahdollisuus pysähtyä rauhassa miettimään asioita (...*”kyllähän se valoisti maailmaa”*...).

Vanhemmat toivat verraten vähän ja harvoin itse esiin lapsen asioita tai reaktioita. Kysyttäessä niistä erikseen niitä yleensä löytyi: lapsi oli viihtynyt jaksolla hyvin, saanut leikkikavereita, oppinut uusia asioita. Yksi äiti kertoi, miten lasten päivätoimiin liittyvät tavoitteet on saavutettu, kuten tuttipullon pois jääminen ja nukkumaan menon säännöllistyminen.

Muutoksiin vaikuttaneet asiat

Mahdollisuus ”seisauttaa” perheasioiden kielteinen kehityskulku Kaislaan muutolla, ammattilaisten tuki elämäntilanteeseen sekä talon henkilökunnalta että yhteistyötahoilta ja käytännön asioiden järjestely ja työstäminen ovat vanhempien esille tuomia asioita.

Vanhemmat ovat kokeneet saaneensa enemmän yhteistä aikaa, kun ohjaajat jakson alussa olivat olleet useammin lasten kanssa. Äidin jaksolla saama tuki on vaikuttanut siten, että hän kertoo antaneensa enemmän aikaa ja huomiota lapsilleen, kun ei ole stressaantunut omien asioidensa vuoksi.

Seurantahaastattelu

Perheiden tavoittaminen jakson jälkeen osoittautui haasteelliseksi. Seurantahaastatteluun valikoitui neljästä mahdollisesta perheestä kaksi, joissa perhetyö oli jatkunut tai jatkui tiiviinä ja yhteistyö perheen ja työntekijöiden välillä oli ollut hyvää ja suunnitelmallista. Kolmannessa perheessä oli päädytty lapsen huostaanottoon ja sijoitukseen perhekotiin ja neljäs perhe oli muuttanut toiselle paikkakunnalle eikä sitä tavoitettu.

Kahdessa perheessä myönteiset muutokset olivat säilyneet ja toisessa perhetyöjakson aikana tilanne oli jopa mennyt edelleen selvästi parempaan suuntaan. Molemmissa perheissä lasten hyvinvointi oli vanhemman arvion mukaan ratkaisevasti parempi kuin ennen Kaislaan tuloa. **Yhteistä näille perheille oli, että perheen vanhemmista ainakin toinen oli yhteistyöhaluinen ja -kykyinen ammattityöntekijöiden suhteen. Myös kotiutumisen jälkeen oli molemmissa perheissä jatkunut vahvana sosiaalityön ja/tai perhetyön tuki.**

4.3 Asiakaspalaute nuorilta

Yleisvaikutelma 11 lapsen/nuoren haastattelujen perusteella oli, että suuri osa nuorista tuli jaksolle mielellään. Osalle päätös Kaislaan tulemisesta merkitsi jonkinlaista ratkaisua tai ainakin väliaikaista helpotusta vaikeaan elämäntilanteeseen.

Kriisiytyminen näkyi ongelmina koulunkäynnissä, erimielisyyksinä kotona vanhempien/vanhemman kanssa tai molemmilla elämänalueilla. Muutama lapsi/nuori ei missään seurannan vaiheessa hyväksynyt eikä ymmärtänyt sitä, että Kaisla-jakso olisi ollut oikea tai hyvä ratkaisu omassa elämässään. Siitä huolimatta kaikki haastatellut kykenivät tunnistamaan ja nimeämään ainakin muutaman hyvän asian, joita jaksoon sisältyi. Jotkut toivat esiin myös paljon toimitiloihin, Kaislan käytäntöihin ja henkilökunnan toimintaan liittyviä ajatuksia ja ehdotuksia. Tyytymättömyys kohdistui enimmäkseen sääntöihin, kuten liian varhaisiin nukkumaanmenoaikoihin ja tupakanpolton rajoituksiin.

Mielikuvat Sahakoskesta ennen Kaisla-jaksoa ja tulovaihe

Suurimmalla osalla lapsista tai nuorista ei ollut ennakoon mielikuvaa eikä tietoa perhetukikeskuksesta. Nuoret, joilla tietoa oli, olivat saaneet sitä sellaisilta tuttaviltaan, jotka olivat asuneet tai parhaillaan asuivat Sahakoskella. Yksi nuori oli lukenut paikasta kaupungin nettisivuilta. Tuttavilta saatu tieto oli pääosin myönteistä. Mahdollisuus biljardin ja pingiksen pelaamiseen, rumpujen soittoon ja uimassa käymiseen olivat erityisesti luoneet myönteistä mielikuvaa paikasta ennakoon.

Vaikka lähes kaikki nuoret olivat tehneet tutustumiskäynnin ennen tuloa, siitä ei muistunut paljonkaan mieleen ja vain muutama kertoi, että paikka vaikutti hyvältä. Kuusi nuorta kertoi asumaan tulon sujuneen hyvin. Osalle tulo ei ollut yhtä helppoa. **Sopeutumista oli vaikeuttanut ikävä kotiin, nuorelle läheisten ihmisten luokse ja kaverien seuraan.** Myös tieto siitä, että jakso on määräaikainen eikä kovin pitkä, oli helpottanut nuoren oloa alussa. **Mitä nuorempi haastateltava oli, sitä enemmän koti-ikävää tunnettiin.**

Kaislassa hyvin toimivat asiat ja asiat, joista nuori koki saaneensa apua

Useimmat nuoret mainitsivat ainakin jonkun henkilökunnasta ”kivana”: ohjaajat, sosiaaliohjaaja ja emäntä. Lähes kaikki olivat tyytyväisiä ruokaan, omaan huoneeseen ja harrastusmahdollisuuksiin.

Nuoret kertoivat saaneensa apua läksyjen tekemiseen tai koulunkäyntiin yleensä. Haastateltujen mieleen tuli paljonkin varsin yksityiskohtaisia mukavia asioita, joita työntekijät olivat tehneet heidän kanssaan, kuten biliksen pelaaminen, leipominen ja ruuan laitto.

Huonosti toimivat asiat

Nuorten kritiikki kohdistuu hyvin pitkälti osaston sääntöihin ja rajoituksiin. Nukkumaanmenoaikoihin oli suurin osa tyytymättömiä. Omia kavereita olisi haluttu tavata enemmän, viettää aikaa kaverien luona tai kaupungilla enemmän. Tietokoneella olon rajoittaminen ja tupakanpolton kieltäminen olivat myös asioita, joihin toivottiin muutoksia.

Haastattelu jakson lopussa

Haastatelluille oli tyypillistä, että he hahmottivat elämäntilanteessaan esiintyvät ongelmat pääosin omaan itseensä, omaan käyttäytymiseen ja omiin ominaisuuksiin liittyvinä asioina. Vaikka haastattelujen yhteismäärä oli kaikkiaan 22 haastattelu-tuokiota, vain kahdessa nuori toi esiin sen, että hän ei tule toimeen vanhempiansa kanssa tai että ongelmat johtuvat ainakin osin vanhemman toiminnasta. Lasten/nuorten lojaalius omia vanhempiaan kohtaan ja taipumus syyllistää itsensä vaikeuksistaan oli suurta. Nuoret kohdistivat kielteisiä ajatuksiaan ja tunteitaan viranomaistoimintaan eli siihen, että hänet ylipäätään oli sijoitettu Kaislaan, Kaislan sääntöihin sekä toisinaan myös ohjaajien toimintaan.

Jakson aikana tapahtuneita muutoksia

Nuoret nimesivät lähes pelkästään muutoksia myönteiseen suuntaan, eniten koulunkäynnin paranemiseen liittyviä asioita. Koulusta ei ole enää oltu luvatta poissa ja aikaisemmin koulusta saatuja rangaistuksia, kuten jälki-istuntoja on saatu hoidettua. Koulunkäynnin motivaatio on parantunut, kouluun lähtö aamuisin on onnistunut ja koe- tai todistusarvosanat ovat parantuneet.

Nuoret kertoivat myös riitelyn kotona vähentyneen ja oman käytöksen parantuneen. Kiroilu on nuoren mukaan loppunut ja raivokohtaukset kotona vähentyneet. Suhde vanhempaan on ainakin ajoittain ollut parempi. Yksi nuori harmittelee sitä, että yhteydenpito entisiin kavereihin on jäänyt aiempaa vähäisemmäksi.

Muutoksiin vaikuttaneet asiat

Nuoret kokevat Kaislaan sijoituksen toimenpiteenä, sanktiona, heidän huonosta käytöksestään tai ristiiridoista kotona tai koulussa. Usein he mainitsevat oman käyttäytymisensä muuttuneen jaksen aikana aikuisten (vanhemmat, opettajat, ohjaajat) toivomaan suuntaan. Yhdellä nuorella oli selkeä käsitys siitä, että koulu- menestys on parantunut siksi, että koulutehtävät on pitänyt tehdä ja että myös Kaislassa on tullut sanktio, jos on ollut luvatta pois koulusta.

Seurantahaastattelu

Nuorten seurantahaastatteluiden perusteella elämäntilanteen selvittelyjaksoa voidaan pitää onnistuneena ja myönteisenä interventiona nuoren ja hänen perheensä elämässä ulkopuolelta arvioiden. Muutokset positiiviseen suuntaan ovat usean nuoren kohdalla säilyneet kotiutumisen jälkeen ainakin muutaman kuukauden ajan. Sen sijaan nuoren omassa kokemuksessa Kaisla-jaksolla oleminen ja sen jälkeinen perhetyö eivät hahmotu kovin myönteisenä asiana hyvään suuntaan tapahtuneista muutoksista huolimatta.

Kaikki seurantahaastatteluun tavoitetut neljä lasta/nuorta kertoivat koulunkäynnin sujuneen paremmin jaksen jälkeen, joskin yksi heistä kertoi poissaolojen jälleen alkaneen lisääntyä. Kahden kohdalla koulunkäyntiin liittyvät ongelmat olivat selvästi vähentyneet, uusia poissaoloja ei ole tullut ja nuori on viihtynyt hyvin uudessa koulussa. Kaksi nuorta kertoi myös kotona menevän edelleen selvästi paremmin kuin ennen jaksoa.

Kaksi nuorista kertoi jaksolla olleen myönteisiä vaikutuksia. Toisen nuoren vuorokausi- ja unirytmien palasi jaksen aikana ja riidat kotona vähenivät. Toinen kertoo jaksen jälkeen, että hänessä on tapahtunut aikuistumista, aikuisen tavoin ajattelu on lisääntynyt.

Kolmas nuori ei osaa kuvata, miten Kaislassa olo vaikutti. Neljäs piti jaksoa koettelemuksena.

Lapsilta/nuorilta kysyttiin, kokeeko hän yhä tarvitsevänsä apua johonkin ongelmaan tai tilanteeseen. Kolme nuorta ei tarvinnut apua. Neljäs kertoi kotona jatkuvista erimielisyyksistä vanhempiensa kanssa.

Neljästä nuoresta vain yhdellä oli käsitys siitä, että hän on edelleen lastensuojelun asiakkaana ja että hänelle on laadittu asiakassuunnitelma. Pääosin nuoret eivät haluaisi palata Kaisla-jaksolle. Nuoret eivät myöskään ole innokkaita suosittamaan paikkaa elämäntilanteessaan ongelmiin joutuneille kavereilleen.

5 MIEHIKKÄLÄN JA VIROLAHDEN OSALLISUUS HANKKEESSA

Hankkeen kumppanuuskunnat Virolahti ja Miehikkälä ovat osallistuneet hankkeen johtamiseen ja ohjaukseen, koulutuksiin, perhetyön kehittämiseen sekä asiakasyhteistyöhön. Kaakon Kaksikossa Virolahti vastaa lastensuojelupalvelujen ja Miehikkälä aikuissosiaalityön palvelujen järjestämisestä. Hankkeen kumppanuuskuntien sosiaalityön ja perhetyön edustajat ovat vierailleet Sahakoskella ja Sahakosken henkilökunta vieraili tutustumis- ja kehittämisiltapäivässä Virolahdella. Tuolloin tutustuttiin lastensuojelun ja perhetyön tilanteeseen eri kunnissa ja tarkasteltiin hankkeen alkutaipaleen tuloksia. Tapaamisessa sovittiin myös Haminan ja Virolahden perhetyöntekijöiden yhteistyön käynnistämisestä ja projektityöntekijän käynneistä. Haminan ja Virolahden perhetyöntekijät yhdenmukaistivat kuntien asiakastyön dokumentointia ja vertaistapaamisissa on käyty läpi työn käytäntöjä. Nuoren elämäntilanteen selvittelyjaksolla on tehty suunnitelmallista, kuntarajat ylittävää asiakasyhteistyötä.

Hankkeen arvioinnissa tuli esiin, että Haminan, Virolahden ja Miehikkälän yhteisen lastensuojelutyön hankeyhteistyöstä ovat hyötynneet molemmat osapuolet. Toimintakäytäntöjä on vertailtu ja kehitetty yhdessä. Pienemmissä kunnissa lastensuojelutyössä toimivien työntekijöiden lukumäärä on pieni ja siksi hankkeen mahdollistamat kontaktit Haminan ammattihenkilöstöön on koettu vertaistukena ja konsultaatioapuna.

Hankehakemuksessa on maininta laajempaan seutuyhteistyöhön varautumisesta tulevaisuudessa ja siinä mainitaan esimerkkinä seudullisten vertaistukiryhmien koordinoiminen perheille. Vertaistukiryhmiä ei organisoitu hankkeen aikana, mutta Kaisla-jaksolla olleiden perheiden lukumäärän kasvaessa ryhmätoiminnan käynnistäminen olisi mahdollista.

Haminan perheneuvolassa toimi hankkeen aikana ylivilkkaiden lasten vanhemmille suunnattu vertaisryhmä ja lisäksi käynnistysvaiheessa oli keväällä -09 eronneiden isien ja äitien Vanhemman neuvo -ryhmä.

6 HANKKEEN ARVIOINTI

Hankkeen arviointisuunnitelman ja vaikuttavuuden arviointimallin mukaisesti hankkeen arviointi suoritettiin riskianalyysin avulla, keräämällä aineistoa henkilöstöryhmien itsearviointina, asiakashaastattelujen avulla ja asiakasdokumenttien systemaattisella tarkastelulla. Projektityöntekijä keräsi tietoa muistiinpanovihkoon, lomakkeille ja kehittämistyön kansioon tietokoneelle Sahakosken työasemalle. Hanke-suunnitelmassa mainitun päiväkirjan sijaan projektityöntekijä teki ohjausryhmän kokousten väliseltä ajalta yhteenvedon hankkeen etenemisestä ohjausryhmän käsiteltäväksi.

Ohjausryhmän riskianalyysissä arvioitiin

- a. Projektin toimintaan ja substanssiin liittyvät riskit
- b. Henkilöihin liittyvät riskit
- c. Yhteistyökumppaneihin liittyvät riskit
- d. Projektissa työskenteleviin liittyvät riskit
- e. Talouteen ja rahoitukseen liittyvät riskit
- f. Projektityöhön liittyvät riskit

Kaiken kaikkiaan hankkeen riskit arvioitiin verraten vähäisiksi. Niistä eniten painoarvoa sai kohtaan 2 kuuluva riski: *henkilöstöresurssi ei ole riittävä* ja seuraavaksi eniten kohdan 4 kaksi riskiä: *muut työt häiritsevät projektia* ja *organisaatio ei ota projektin tuloksia käyttöön*.

Henkilöstön resurssikysymystä on käsitelty kohdassa 3.4. henkilöstön määrään, osaamiseen ja ammattirakenteeseen liittyvän hanketavoitteen analyysin yhteydessä.

Hankkeen kuluessa osoittautui, että sekä ohjausryhmän jäsenet että hankkeessa mukana olleet henkilöstöryhmät sitoutuivat hankkeen toteuttamiseen ja osallistuivat kehittämistyöhön liittyviin kokouksiin, suunnittelupalavereihin ja koulutuksiin kattavasti. Näin ollen hankkeessa ei ollut havaittavissa sen riskin toteutumista, että muut työt olisivat liaksi häirinneet projektia. Toinen asia sitten on, missä määrin oman työn kehittämiseen paneutuminen, projektiin osallistuminen, on mahdollista sosiaalialan asiakastyön (ns. perustyön) ohessa, sillä erityisesti sosiaalityöntekijät kokivat oman työnsä varsin kiireiseksi. Kaikessa työssä kehittämisen tulee olla kiinteä ja jatkuva osa perustyötä. Kehittämistyöllä mahdollistetaan työssä esiintyvien ongelmakohtien purkaminen sekä työn tarkoituksenmukaisuutta ja tuloksellisuutta lisäävien käytäntöjen ja menetelmien käyttöönotto työtä helpottamaan.

Projektin tuloksia otettiin käyttöön jo hankkeen kuluessa. Esimerkiksi työprosessien mallinnuksilla lisättiin yhteistyön suunnitelmallisuutta ja koulutusten sisältöjä suunniteltiin vastaamaan kulloinkin ajankohtaisiksi koettuihin osaamisen kehittämisen tarpeisiin. Hankeraporttiin kohtaan 7. on koottu hankkeen jälkeen toteutettavat jatkotoimenpiteet.

Väliarvioinnin ajankohta oli maaliskuussa -08 ja loppuarviointi keuhäällä -09. Väliarvioinnin tuloksia on hyödynnetty hankkeen toimintojen suuntaamisessa. Loppuarviointituloksia hyödynnettiin hankkeen vaikuttavuutta ja tuloksia arvioitaessa. Väli- ja loppuarvioinneissa esiin tulleet keskeisimmät asiat koottiin tähän raporttiin tavoitteiden toteutumista käsitteleviin kappaleisiin.

7 JATKOTOIMENPITEET

SAHAKOSKI-hankkeen päättymisen jälkeen Haminan perusturvan tehtävänä on huolehtia siitä, että hankkeen tuotokset hyödynnetään. Tämä merkitsee sitä, että hyviksi ja toimiviksi osoittautuneet toimintakäytännöt, mallit ja menetelmät otetaan käyttöön ja jatkotoimenpide-ehdotukset käsitellään ja toteutetaan tarpeiden mukaisesti. Hankkeen tuotoksena esiin tulleet jatkokehittämistarpeet eritellään ja niitä lähdetään suunnitelmallisesti toteuttamaan. Jatkokehittämisestä vastaavat perhetukikeskuksen johtaja, johtava sosiaalityöntekijä ja sosiaalityön päällikkö.

Jatkotoimenpiteitä ideoitiin ja laadittiin hankkeen päätösseminaarissa toukokuussa -09 sekä ohjausryhmän viimeisessä kokouksessa kesäkuussa -09. Jatkotoimenpiteet esitetään seuraavassa luettelomuodossa:

1. Kehittämisen rakenteessa säilytetään prosessikoulutusten "internaattipäivistä" saadut hyvät kokemukset ja kuntarajat ylittävä yhteistyö. Noin vuoden kuluttua keuhäällä 2010 Vehkarinteen koulutuksiin osallistunut henkilöstö kokoontuu arvioimaan kulunutta aikaa ja kokemuksia. Yhteisen kehittämispäivän ennakkosuunnitteluun valitaan Sahakosken kaikilta osastoilta ja sosiaalityöstä edustaja. Miehikkälän ja Virolahden lastensuojelutyöstä vastaava sosiaalishteeri Sisko Seppälä on lupautunut työryhmään mukaan.

2. Asiakkaiden motivointivaiheen suunnitelmallisuutta kehitetään edelleen.
3. Vanhemmuuden arvioinnin, perhekuntoutuksen ja kriisityön käsitteitä selkiytetään, jotta eri henkilöstöryhmillä on niistä yhteinen ymmärrys.
4. Lastensuojelun tarpeiden arviointiin liittyen tehdään uudelleen sosiaalityössä ja perhetyössä aikaisemminkin tehty poikkileikkaukskartoitusta siitä, kuinka monta sellaista asiakasperhettä on, joiden arvioidaan hyötyvän Kaisla-jaksosta.
5. Henkilöstön määrän ja ammattirakenteen määrittäminen. Henkilöstön lukumäärä ja osaaminen ovat osoittautuneet riittäviksi silloin, kun Kaislaan tulevat asiakkaat ovat sinne hyvin soveltuvia. Henkilöstö on joutunut joustamaan erityisesti silloin, kun Kaislassa on ollut erityistä valvontaa ja huolenpitoa vaativia asiakkaita. Sijaisten saaminen on ollut ajoittain vaikeaa. Toiminnalle on tärkeää että:
 - esitetään perustettavaksi 2 lisävirkaa
 - henkilöstöresursseja priorisoidaan siten, että toimitaan oikea-aikaisesti panostamalla asiakastyöhön juuri silloin kun tarve on suurimmillaan, kuten Kaisla-jakson aikana
 - perhetyöntekijöiden työn painopisteet (kuten ehkäisevä työ/lastensuojelun avohuollon perhetyö), perhetyön muodot ja menetelmät selkiytetään
 - Internaatti"-tyyppistä koulutusta jatketaan; myös Videoavusteisen vuorovaikutuksen ohjaus -koulutusta jatketaan sekä ratkaisu- ja voimavarakeskeisen työotteen koulutus/koulutuksen päivitys on tarpeellinen

LÄHTEET

Kumpulainen, Aila ja Valkonen, Raimo (2005): Perhekuntoutus Kuusikon kunnissa 2004.

Helsingin sosiaalivirasto, Espoon sosiaali- ja terveystoimi, Vantaan sosiaali- ja terveystoimi, Turun sosiaalikeskus, Tampereen sosiaali- ja terveystoimi, Oulun sosiaali- ja terveystoimi

Lastensuojelun käsikirja. www.sosiaaliportti.fi

Paasio, Petteri (2003): Vaikuttavuuden arvioinnin rakenne ja mahdollisuus sosiaalialalla. FinSoc työpapereita 3/2003

Tuurala, Timo LapsiArvin kokous 8.11.2006, Vanhemmuuden arviointi (moniste)
www.kunnat.net/attachment.asp?path=1;29;353;10336;104211;113242;113593;113245;113247

LIITE 1 KRITERIT KAISLAN ASIAKKAILLE

Kriteerit Kaislaan soveltuville asiakkaille

Hyväksytty Kaisla-osaston ja perhetyön yhteispalaverissa 3.6.2009

Perheasunnot:

Hyvin soveltuvia:

- kahden vanhemman perheet/ksinhuoltajaperheet, joissa tilanne kriisiytynyt vanhemman väsymyksen, parisuhdeongelmien tai lapsen/lastenhoidon vaativuuden takia (vauvan unirytm, vatsavaivat, vanhemman kyvyttömyys asettaa rajoja ym.)
- perheet, joissa vanhemmuuden taitoja pitää vahvistaa esim. vanhempien elämäntyyliin tai taloudenpidon heikkouteen liittyen
- perheet, joissa tukea tarvitaan lievien/hallinnassa olevien mielenterveyden ongelmien tai päihteenkäytön vuoksi. Tarvittaessa neuvotellaan hoitavan tahon/asiantuntijatahon kanssa asiakkaan soveltuvuudesta

Varauksin soveltuvia:

- päihdeongelma silloin, kun asiakas on sitoutunut ongelman hoitoon
- psyykkinen/fyysinen sairaus, mielenterveysongelma silloin kun tutkimus-/hoitajakso ja mahdollinen hoitosuhde on hoidettu/meneillään ja vakavammissa tilanteissa erikoisalan asiantuntija arvioi Kaislan soveltuvaksi paikaksi
- pari- ja lähisuhdeväkivalta silloin kun välitöntä asiakkaaseen tai henkilöstöön kohdistuvaa uhkaa ei ole

Huonoimmin soveltuvia:

- hallitseva päihderiippuvuus
- fyysisen väkivallan uhka
- hoitamaton psyykkinen sairaus, hallitseva mielenterveyden häiriö
- asunnottomuus on este Kaisla-jaksolle

Lapset/nuoret yksin:

Hyvin soveltuvia:

- lapsi iältään itsenäisesti arjen rutiineista selviytyvä, tarvittaessa Kaislan henkilöstömäärää lisätään pienten lasten tarpeiden mukaisesti
- ongelmat kotona, koulussa tai toveripiirissä hiljattain esiin nousseita, vaikka nopeastikin kriisiytyneitä ("pysäytys")

Varauksin soveltuvia:

- käytöshäiriöt, joihin ei liity väkivallan tai itsetuhoisen käyttäytymisen akuuttia uhkaa
- psyykkinen/fyysinen sairaus silloin kun tutkimus-/hoitajakso on ollut ja tilanne vakaa, hoitosuhde olemassa ja pystytään lasta/nuorta hoitavan tahon kanssa tarvittaessa tiiviiseenkin yhteistyöhön

Huonoimmin soveltuvia:

- vakavat käytöshäiriöt, joihin sisältyy hallitsematonta väkivaltaista käyttäytymistä joko ympäristöön kohdistuvana tai valvontaa vaativana itsetuhoisena käyttäytymistapaumuksena
- vakava päihdeongelma: päihderiippuvuus, huumeiden käyttö
- erikoisalan tutkimusjaksoa tai laitoshoidoa vaativa psyykkinen tai fyysinen sairaus

LIITE 2 TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI, TAULUKOT

TAVOITE 1: Suunnitelmallista vanhemmuuden arviointia ja perhekuntoutusta tarjotaan lähipalveluna. Palvelun osia ovat perhetyö perheessä, perhe laitosjaksolla, lapsi kriisi- ja selvittelyjaksolla laitosjakson jälkeinen perhetyö avohuollon tukitoimena.
VÄLIARVIOINTI maaliskuu-huhtikuu -08
Asiakkaista ja perheen arjesta saadaan Kaisla-jaksolla parempi kokonaiskuva kuin perheen asuessa kotona.
Nuoret ovat voineet jatkaa asumistaan lähellä kotiaan eikä heitä ole tarvinnut sijoittaa kauas.
Jaksolla olleista perheistä puolet oli saavuttanut selvästi myönteisiä muutostavoitteita, vähäisempää edistymistä oli tapahtunut yhdessä perheessä ja yksi perhe oli jakson jälkeen ohjattu perheelle paremmin sopivan palvelun piiriin.
Kaisla-osaston työntekijöiden katsottiin toimivan tiiminä hyvin, olevan motivoituneita, osaavia ja työhön sitoutuneita.
Asiakkaiden tulovaiheeseen toivottiin enemmän suunnitelmallisuutta.
Asiakassuunnitelmien laadintaan toivottiin oikea-aikaisuutta niin, että ne ohjaisivat paremmin asiakastyötä Kaislassa. Asiakassuunnitelmaprosessi toiminut nuorten kohdalla paremmin kuin perheillä.
Esitettiin, että perheille tulisi laatia Kaisla-jaksolle omat tavoitteet, jotka ovat riittävän selkeät, pienet ja konkreettiset.
Jakson tavoitteet tulisi paremmin selkiyttää myös Kaislassa työskenteleville.
Henkilöstöresurssin katsottiin olevan riittämätön, mikä näkyy kiireenä, on pois asiakkaan tarvitsemasta ajasta ja saattaa johtaa henkilöstön uupumiseen.
Työtehtävien priorisointia tulisi tehdä – esimerkkinä siivoustyön järjestäminen.
LOPPUARVIOINTI maaliskuu-toukokuu -09
Suunnitelmallinen arviointi lähipalveluna on toteutunut hyvin, jopa erinomaisesti sekä perheiden että nuorten kohdalla.
Asiakkaita on ollut säännöllisesti ja paljon suhteellisen lyhyessä ajassa.
Hanke on edennyt hyvin ja dynaamisesti.
Haminan lastensuojelutyö on kehittynyt, astunut askeleita nykyaikaisempaan suuntaan.
Kumppanuuskunnissa lastensuojelua tekevien työntekijöiden määrä on pieni, joten hankkeessa mukana oleminen, uudet keskusteluyhteydet, koulutukset ja asiakasyhteistyö ovat olleet tärkeää ammatillista vertaistukea pienemmille kunnille.
Kaikki henkilöstöryhmät ovat paneutuneet ja sitoutuneet hankkeen toimintoihin ja niiden kehittämiseen.
Perhekuntoutus ja vanhemmuuden arviointi käsitteinä – tarvitaan lisää yhteistä määrittelyä. Sosiaalityössä perheitä motivoidaan kuntoutumis- ja tukijakson nimikkeellä, Sahakoskella arviointi on kuntoutusta tutumpi termi.
Mitkä ovat menetelmät ja mittarit silloin, kun tehdään arviointia ja silloin kun tehdään perhekuntoutusta?
Eri henkilöstöryhmien käsitykset eroavat siinä, miten pitkälle on selvitetty se, minkälaisille asiakkaille Kaislan jaksot parhaiten soveltuvat. Pääosin kaivataan lisää linjauksia ja täsmennyksiä.
Kaikkien perheiden kohdalla ei ole nähtävissä pitkäaikaisia positiivisia vaikutuksia.
Perhetyössä työtilojen muuttumisen myötä avoasiakkaiden tapaamiset perhetyön tiloissa ovat vähentyneet minimaaliseksi.

TAVOITE 2: Avo- ja laitoshenkilöstö työskentelee joustavasti, oikea-aikaisesti ja tiiviisti yhdessä häivyttäen palvelurajoja.
VÄLIARVIOINTI maaliskuuhuhtikuuh -08
Yhteistyö eri toimijoiden kesken (Kaisla-perhetyö-sosiaalityö-Vehka) oli hyvällä alulla
Oli omaksuttu paljon hyviä käytäntöjä, kuten yhteiset suunnittelupalaverit ja Kaislan asiakkaiden yhteiset tapaamiset
Epävarmuutta siitä, toimiiko yhteistyö sosiaalityön ja Kaislan kesken riittävän hyvin
Arvioitiin, että sosiaalityössä ei aina ole riittävästi tietoa perheen tilanteesta (esim. päihderiippuvuus) ennen Kaislaan tuloa
Perhetyöntekijöillä oli vain vähän tietoa nuorten Kaisla-jakson sisällöstä, perheiden kanssa tehtävä työ oli tutumpaa
LOPPUARVIOINTI maaliskuutoukokuuh -09
Yhteistyö kumppanuuskuntien ja hanketyön kesken sujunut hyvin.
Avo- ja laitoshenkilökunnan yhteistyö lisääntynyt selvästi ja se on hyvällä mallilla, joskin siinä vielä tarvitaan lisää työtä.
Koulutukset ovat tukeneet eri henkilöstöryhmien välisen yhteistyön kehittymistä hyvin.
Tietoisuus siitä, että Sahakosken ja sosiaalityön perhetukipalvelut toimivat hyvin lisää turvallisuudentunnetta kasvatus- ja perheneuvontatyössä.
Sosiaalityössä yhteistyö lisääntynyt, kuljetaan asiakastyössä rinnalla ja kannetaan vastuuta yhdessä Sahakosken kanssa.
Työtä tehdään eri tahojen kesken joustavammin kuin hankkeen alussa, mutta siinä samoin kuin oikea-aikaisuudessa ja tiiviudessa on vielä tekemistä.
Kaisla-jaksoa voidaan käyttää sosiaalityössä myös lastensuojelun tarpeen arviointivaiheessa ”työkaluna”.
Rajat eri osastojen välillä Sahakoskella hävinneet, tietoa vaihdetaan ja asiakkaiden siirtymät Kaislasta Vehkaan sujuneet niin hyvin kuin vain voi.
Perhetyön työskentely laitosjaksolla on tehokasta ja tiivistä, se näkyy sosiaalityössä.
Yhteistyön kehittämisessä on muistettava toisen työn arvostaminen, kuunteleminen ja osallistaminen. Yhteistyön pelisäännöistä tulisi selvästi sopia. Vaarana on se, että työryhmät muodostuvat liian tiiviiksi ja yhteistyötahot suljetaan pois työn kehittämisestä.
Yhteistyön pulmakohtien käsittelystä ja toiminnan arvioinnista puuttuu suunnitelmallisuutta ja kaikkien henkilöstöryhmien osallistaminen määrätietoisemmin.
Koska perhetyön resurssit ovat samat kuin ennen, laitosjaksotyöhön panostaminen on pois avohuollon perhetyöstä, siksi on tehtävä priorisointia.
Arviot sosiaaliohjaajan toimenkuvan selkeydestä vaihtelivat: joissakin arvioissa nähtiin että toimenkuva on kirkastunut, muodostunut sillanrakentajaksi perhetukikeskuksen ja sosiaalityön välillä, toisaalta siihen kaivattiin lisää selventämistä.
Työntekijöiden joustaminen – miten pitkälle voidaan joustaa? Esimerkiksi Kaislan työvuorojen äkilliset vaihdokset ja asiakastilanteiden nopeat muutokset arveluttivat osaa henkilöstöstä.
Avotyötä tekevien osaamisen esille tuominen, miten se eroaa laitostyöstä, työtehtävissä vielä selkiinnyttämistä.

TAVOITE 3: Selvitetään vanhemmuuden arvioinnin ja perhekuntoutuksen sekä lastensuojelun tarve
VÄLIARVIOINTI maaliskuu -08
Toiminta on hyvällä alulla ja perhekuntoutusta on tehty. Perheet ovat saaneet tukea, vanhemmuutta on arvioitu ja lapset ovat saaneet hyvää perushoitoa.
Kun tilanteet selkiytyvät paremmin työntekijöille, muutostyöskentelyyn löytyy tavoitteita uudella tavalla.
On vastattu nuorten elämäntilanteen selvittelytarpeisiin.
LOPPUARVIOINTI maalis-toukokuu -09
Lastensuojelun tarpeen ja vanhemmuuden arviointia on saatu tehtyä tilastoimalla minkälaisia asiakaspaikkatiedusteluja Sahakoskelle on tehty. On tullut esiin hyvin erilaisia syitä, miksi on haettu paikkaa ja on mietitty, olisiko Sahakoskella mahdollisuutta selvittelyyn.
Vuoden aikana on määritelty aika tarkkaan, minkälaisia asiakkaita voi jaksolle tulla.
Lastensuojelun tarpeen taustalla on tietyn tyyppisiä ongelmia, päihderiippuvuus on tullut esille, se aiheuttaa muita ongelmia parisuhteeseen, talouteen ja päihteidenkäyttö on hyvin monimuotoista.
Uusi lastensuojelulaki tuonut uusia haasteita sosiaalityölle, on selvitettävä ja arvioitava ja tehtävä entistä suunnitelmallisempaa ja pitkäjänteisempää työtä. On tunnusteltu, millä keinoilla saadaan sitten hyödynnettyä resursseja, muun muassa Sahakosken kehittämisen avulla.
Sahakoskella kehitetyistä toiminnoista on saatu uusia työvälineitä lastensuojelun tarpeen arviointiin.
Työssä on pohdittu tarkkaan, millaisilla menetelmillä arviointia ja kuntoutusta tehdään ja miten työ vedetään.
Perheiden tarpeet on muuttuvia ja ne muuttuvat myös perhekuntoutuksen ja vanhemmuuden arviointijakson aikana, tarvitaan visiointikykyä.
Otettu käyttöön jonolista Kaislaan, jossa järjestys voi muuttua.
Jos lastensuojelun tarpeista puhuttaessa viitataan avohuollon henkilökunnalla sosiaalityöntekijöihin niin tavoitteet eivät ole kaikilta osin toteutuneet. Lastensuojelun tarpeita selvitetään myös lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimisen yhteydessä.
Tarve-sana epäselvä: tarve on jo arvioitu, kun jaksolle mennään. Vai lisätieto tarpeen laajuudesta ja jatkumisesta? Työvälineistä epätietoisuutta, millä työvälineillä arviointia ja kuntoutusta tehdään?
Jaksojen pituudet lyhenemään päin – vastaavatko perheiden tarpeisiin?
Projektityöntekijä arvioinut tarpeita – miten jatkossa, voisiko sosiaaliohjaaja jatkaa?

TAVOITE 4: Henkilöstön määrä, ammattirakenne ja osaaminen määritetään vastaamaan palvelutarvetta. Henkilöstö koulutetaan.
VÄLIARVIOINTI maalis-huhtikuu -08
Vehkarinteen koulutukset arvioitiin useimmiten onnistuneiksi ja tarpeellisiksi yhteistyön kehittämisen kannalta. Pesäpuun menetelmäkoulutus hyvä. Työnohjaus toimii hyvin.
Kaislan työntekijät toimineet täysillä ja työskennelleet jopa äärirajoilla.
Työntekijöillä huolta siitä, ehtivätkö Kaislan työntekijät antaa riittävästi aikaansa nuorille ja perheille.
Niukka henkilöstöresurssi näkyi kiireenä, asiakkaalle annettavan ajan vähyytenä ja pelkona henkilöstön uupumisesta. "Usein asiakkaat etsivät työntekijöitä".
Työ ei toisinaan toteutunut suunnitelmallisesti ja laadusta jouduttiin tinkimään. Asiakkaisiin ei ehditty keskittyä yksilöinä, vaan kiirehdiin nuorten ja perheiden välillä. Ohjaajilla liian vähän aikaa suunnitella toimintaa ja sopia käytännöistä.
Vaikka henkilöstön ammattirakenne on riittävä, ajoittain tarvittaisiin mielenterveys- ja päihdetyön osaamista arvioitiin ja kuntoutukseen.
Työtehtävien priorisointi asiakastyöhön resurssipulan vuoksi: Yleisten tilojen siivouksen siirto emännälle, koska ohjaajien aika ei tahdo riittää asiakkaille? Ohjaajien siivoaminen liittyisi asiakastyön tilanteisiin, ohjaamisen yhteyteen. Perheasiakkaiden lastenhoidon ja kuljetusten rajaaminen.
Ammattirakenteen laajentamisesta arvioitiin olevan hyötyä, psykiatrisen hoitotyön ja päihdetyön osaamista tarvitaan.
LOPPUARVIOINTI maalis-toukokuu -09
Hankkeen koulutukset vastanneet ajankohtaisiin tarpeisiin. Vehkarinteestä saatu eväitä ja työvälineitä omaan työhön, tosi ammattilaiset olleet kouluttamassa. Koulutukset lisänneet yhteistyön sujumista.
Henkilöstömäärän osalta on tehtävä vielä arviointia ja pohdintaa. Aina ja joka tilanteessa henkilöstömäärä ei vastaa tarvetta. Myös ammattirakenne otettava vielä tarkasteluun, osaamiseen voidaan vaikuttaa myös koulutuksilla.
Jotkut henkilöstöryhmät toivat esiin, että henkilöstömäärä ei ole vielä riittävä ja resurssipula näkyy. Jos samaan aikaan 2 perhettä ja 4 nuorta, ehditäänkö vastaamaan tarpeisiin? Ajoittain tunne, että asiakkaat ovat vain "säilytyksessä".
Nykyisellä henkilöstömäärällä pärjätty jos asiakkaat olleet itsenään toimeen tulevia eli sellaisia, jotka eivät vaadi jatkuvaa valvontaa tai huolenpitoa.
Työvuoroissa ollut paljon joustoja, työvuorojen toteutumiset olleet koetuksella kaikkien sairaslomien jälkeen, mutta ovat toteutuneet. Työvuoroja vaihdettu nopealla aikataululla – Onko joustettu liikaakin? Missä tulee raja vastaan?
Mielenterveys- ja päihdetyön osaamista kaivataan lisää.
Perhetyöntekijöiden käyttämä aika Kaislan työssä lisääntynyt, aluksi käytettiin sama aika mitä normaaleilla kotikäynneillä.

TAVOITE 5: Työprosesseja käydään läpi, laaditaan prosessikuvaukset ja määritetään työskentelymenetelmät
VÄLIARVIOINTI maaliskuuhuhtikuu -08
Suunnittelutyö on ollut onnistunutta: jo aiemmin tehty eri työryhmien työ, Kaislan ja perhetyön yhteiset ja Kaislan omat suunnittelupalaverit. Työprosessikuvausten ja suunnitelmallisuuden avulla asioita voi ennakoita. Laaditut lomakkeet ovat toimivia.
Nuorten kohdalla jakson tavoitteet ovat selkeästi ohjanneet työtä ja selkeys on auttanut niiden saavuttamisessa nopeastikin.
Prosessikuvaukset ovat hioutumassa ja niitä on täsmennetty saatujen kokemusten pohjalta.
Työmenetelmät eivät ole aivan selkeitä vielä, myös uusille työmenetelmille on tilaa. Kokemusta on kertynyt Pesäpuun menetelmästä, alkuhaastattelulomakkeen ja viikko-ohjelman käytöstä, omaohjaajakeskusteluista, arjen havainnoinnista ja kirjaamisesta.
Kaislassa käytössä olevista työmenetelmistä tulee tiedottaa ja tuoda niitä esille nykyistä enemmän.
Henkilöstöresurssi ei mahdollista riittävästi menetelmien käytön, kuten Lupaus lapselle –mallin käyttöä.
Sosiaalityöntekijöiden ja Kaislan ohjaajien asiakasyhteistyön parantamiseksi ehdotetaan työntekijäpalavereita.
LOPPUARVIOINTI maaliskuukoukuu -09
Työprosessikuvaukset tehty kokonaan, toteutunut täydellisesti, loistavasti.
Työprosessikuvauksia voisi vielä tämentää, mitä tapahtuu missäkin vaiheessa, esimerkiksi tulovaihe ja lähtövaihe, miten se menee, kuka päättää mitään.
Työprosessikuvaukset ovat hyvin pysyneet alkuperäisissä, ennen hanketta suunnitelluissa muodoissaan. Muistettava joustavuus, kaikille asiakkaille ei sovi sama sapluuna, mutta tietty kaava hyvä olla työn pohjana.
Dokumentointia on kehitetty; suunnitelma- ja palautelomakkeita, prosessikaavioit ym.
Perhetukitoiminnan käsikirjaa, laatukäsikirjaa työstetty, siitä ei ole juuri tietoa sosiaalityössä.
Ilman hanketta oltaisiin tuskin näin pitkällä työssä ja toiminnan kehittämisessä
Työmenetelmiä käytetty ja kehitetty itsekkin. Ohjaajan lisäys Kaislassa mahdollistanut menetelmätyöskentelyn lisäämistä.
Hanke tuonut lisää suunnitelmien tekoa, neuvotteluja, tiivistänyt yhteistyötä sekä lisännyt oman työn arviointia. Tuonut lisää mahdollisuuksia auttaa ja lisännyt ymmärrystä muiden työtä kohtaan. Tiivistänyt yhteistyötä Sahakosken kanssa.

LIITE 3 SAHAKOSKI-HANKKEEN KOULUTUKSET

Koulutus	ajankohta	osallistujat
<i>Perhetukipäivät, Vantaa, 2 pv</i>	11.-12.10.07	3 perhetyöntekijää 2 ohjaajaa
<i>Koko perheen kuntoutus II: Perhetyö ja perhekuntoutus, dokumentointi 2 pv</i>	16.-17.10.07	9 ohjaajaa, 6 perhetyöntekijää sosiaali-ohjaaja 5 sosiaalityöntekijää johtaja sosiaalityön päällikkö projektityöntekijä
<i>Koko perheen kuntoutus III: Työotteet ja työmenetelmät, case- työskentely 2 pv</i>	27.-28.11.07	8 ohjaajaa, 6 perhetyöntekijää sosiaali-ohjaaja 5 sosiaalityöntekijää sosiaalityön päällikkö projektityöntekijä
<i>Koko perheen kuntoutus IV: Perhekuntoutuksen prosessit, päihderiippuvuus 2 pv</i>	5.-6.2.08	4 ohjaajaa, 4 perhetyöntekijää sosiaali-ohjaaja 5 sosiaalityöntekijää johtaja sosiaalityön päällikkö projektityöntekijä
<i>Koko perheen kuntoutus V: Kriisityö, moniammatillinen yhteistyö 2 pv</i>	6.-7.5.08	9 ohjaajaa 5 perhetyöntekijää sosiaali-ohjaaja 5 sosiaalityöntekijää johtaja sosiaalityön päällikkö projektityöntekijä
<i>Koko perheen kuntoutus VI: Asiakastyön prosessi, yhteistyö ja työ lähiverkoston kanssa 2 pv</i>	20.-21.10.08	10 ohjaajaa 5 perhetyöntekijää sosiaali-ohjaaja 4 sosiaalityöntekijää johtaja sosiaalityön päällikkö projektityöntekijä
<i>Koko perheen kuntoutus VII: Työprosessien syventäminen, jälkihuolto 2 pv</i>	3.-4.2.09	11 ohjaajaa 4 perhetyöntekijää sosiaali-ohjaaja 5 sosiaalityöntekijää johtaja projektityöntekijä
<i>SPY-hanke: Tuotteistaminen ja laatu Sippolan koulukoti</i>	14.2.08 ja 4.1.09 8.5.08, 17.9.08 ja 26.11.08	-johtaja -projektityöntekijä -projektityöntekijä
<i>Sahakosken laatu-koulutus 1 pv</i>	24.10.08, 5.3.09 ja 10.6.09	11 ohjaajaa 5 perhetyöntekijää sosiaali-ohjaaja johtaja emäntä projektityöntekijä

<i>Lupaus lapselle – menetelmäkoulutus 2 pv</i>	20.-21.2.08	3 ohjaajaa, sosiaali ohjaaja 2 perhetyöntekijää
<i>Sähköiset aineistot järjestykseen yht. 1 pv</i>	13.3.08 ja 14.3.08	projektityöntekijä
<i>Word-jatkokurssi 1½ pv</i>	10.,11.ja 16.4.08	projektityöntekijä
<i>Lastensuojelulakikoulutus 1 pv</i>	26.9.07 ja 17.3.08	5 perhetyöntekijää 5 ohjaajaa projektityöntekijä
<i>Lastensuojelulain soveltava koulutus 1 pv</i>	18.9.08	4 ohjaajaa 2 perhetyöntekijää johtaja projektityöntekijä
<i>Velkaongelmakoulutus 1 pv</i>	8.4.08	sosiaali ohjaaja
<i>2D-koulutus (päihde- ja mielenterveysongelma) 1 pv</i>	15.5.08	5 perhetyöntekijää sosiaali ohjaaja
<i>Lastensuojelun tukihenkilötoiminta 1pv</i>	23.9.08	sosiaali ohjaaja
<i>Päihdeperhe ½ pv</i>	20.11.08	4 perhetyöntekijää
<i>VIG videoavust.vuorovaik. ohjaus, orientaatiokurssi 2 pv</i>	26.3.09 ja 23.4.09	7 ohjaajaa 5 perhetyöntekijää sosiaali ohjaaja, projektityöntekijä
<i>Koko perheen kuntoutus VIII Jälkihuolto Hankkeen arviointi</i>	4.5.09	11 ohjaajaa 4 perhetyöntekijää sosiaali ohjaaja 5 sosiaalityöntekijää johtaja projektityöntekijä
<i>Vanhemmuus, isyys ja kolmenkeskisyys, iltapäivä (Jari Sinkkonen)</i>	5.5.09	11 ohjaajaa 4 perhetyöntekijää sosiaali ohjaaja 5 sosiaalityöntekijää projektityöntekijä
<i>Hankkeen loppuseminaari 1 pv Hankkeen arviointi ja jatkotoimenpiteiden suunnittelu</i>	27.5.09	10 ohjaajaa 6 perhetyöntekijää sosiaali ohjaaja 6 sosiaalityöntekijää sosiaalityön päällikkö perusturvajohtaja perheneuvolan psykologi emäntä johtaja projektityöntekijä

LIITE 4 PROSESSIKAAVIOT DIOINA

Haminan perhetyön asiakasprosessi

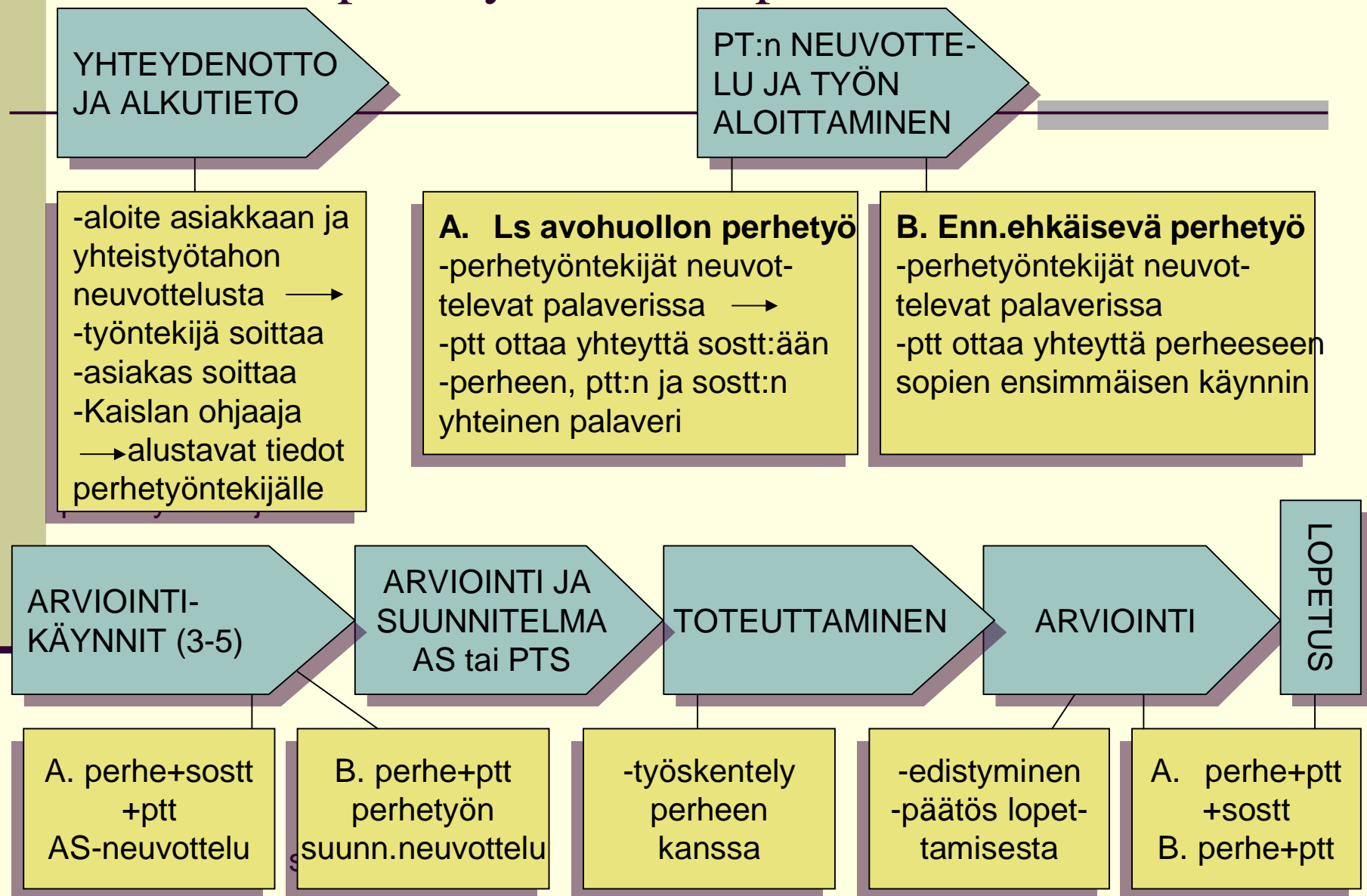
Vanhemmuuden arviointi- ja perhekuntoutusjakso

Lapsen/nuoren elämäntilanteen selvittelyjakso

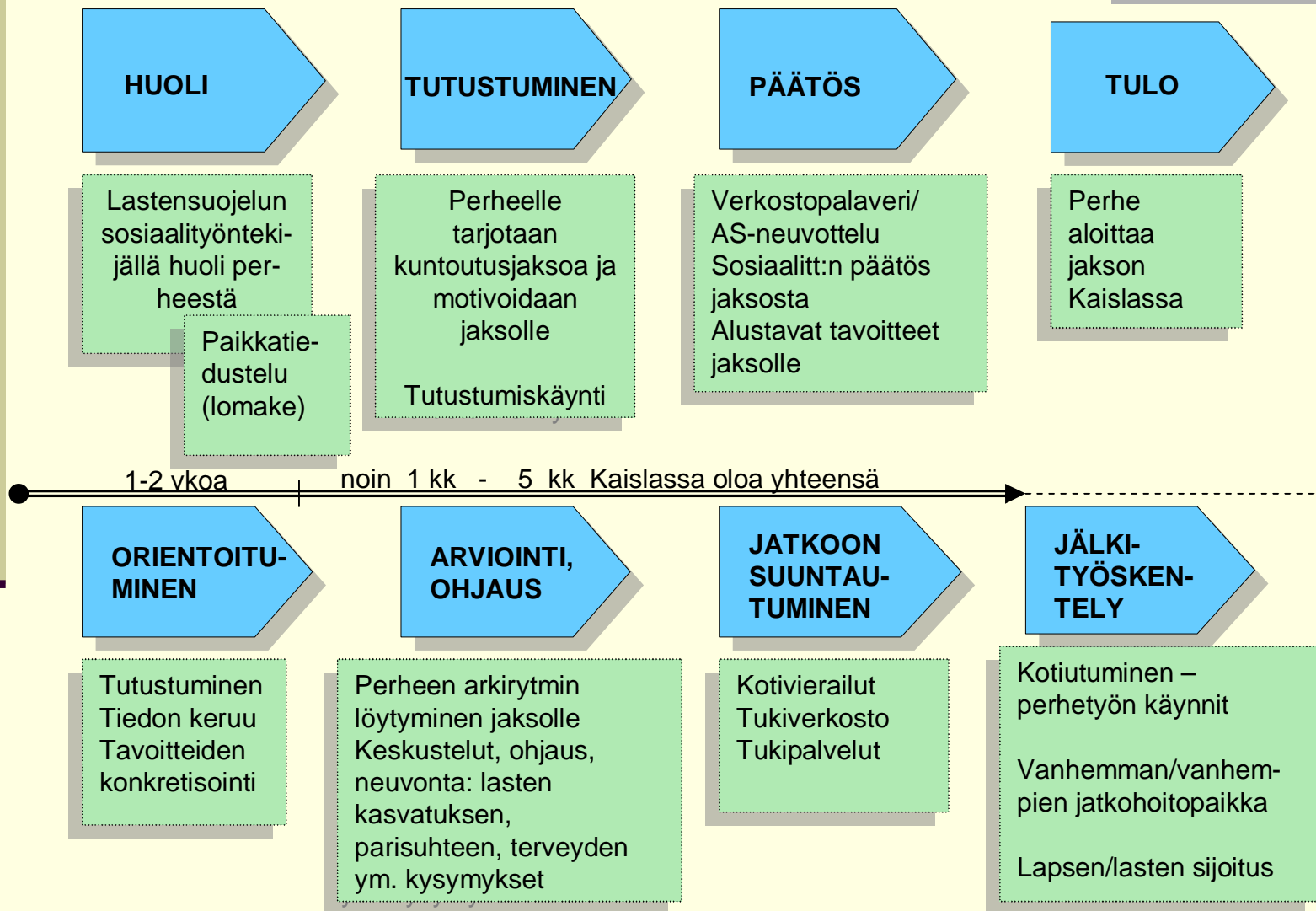
Vehkan asiakasprosessi

Jälkihuolto Vehkassa

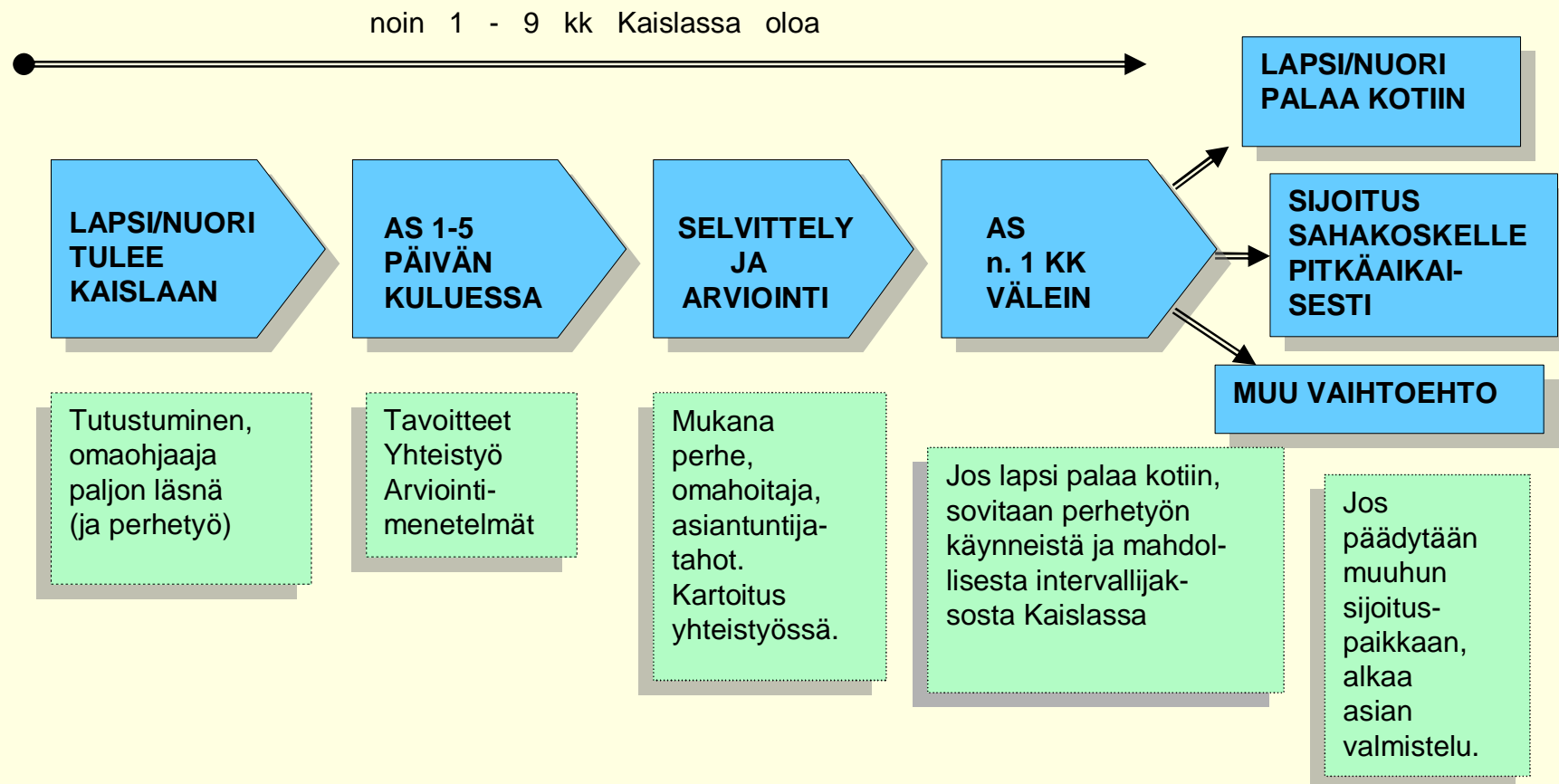
Haminan perhetyön asiakasprosessi

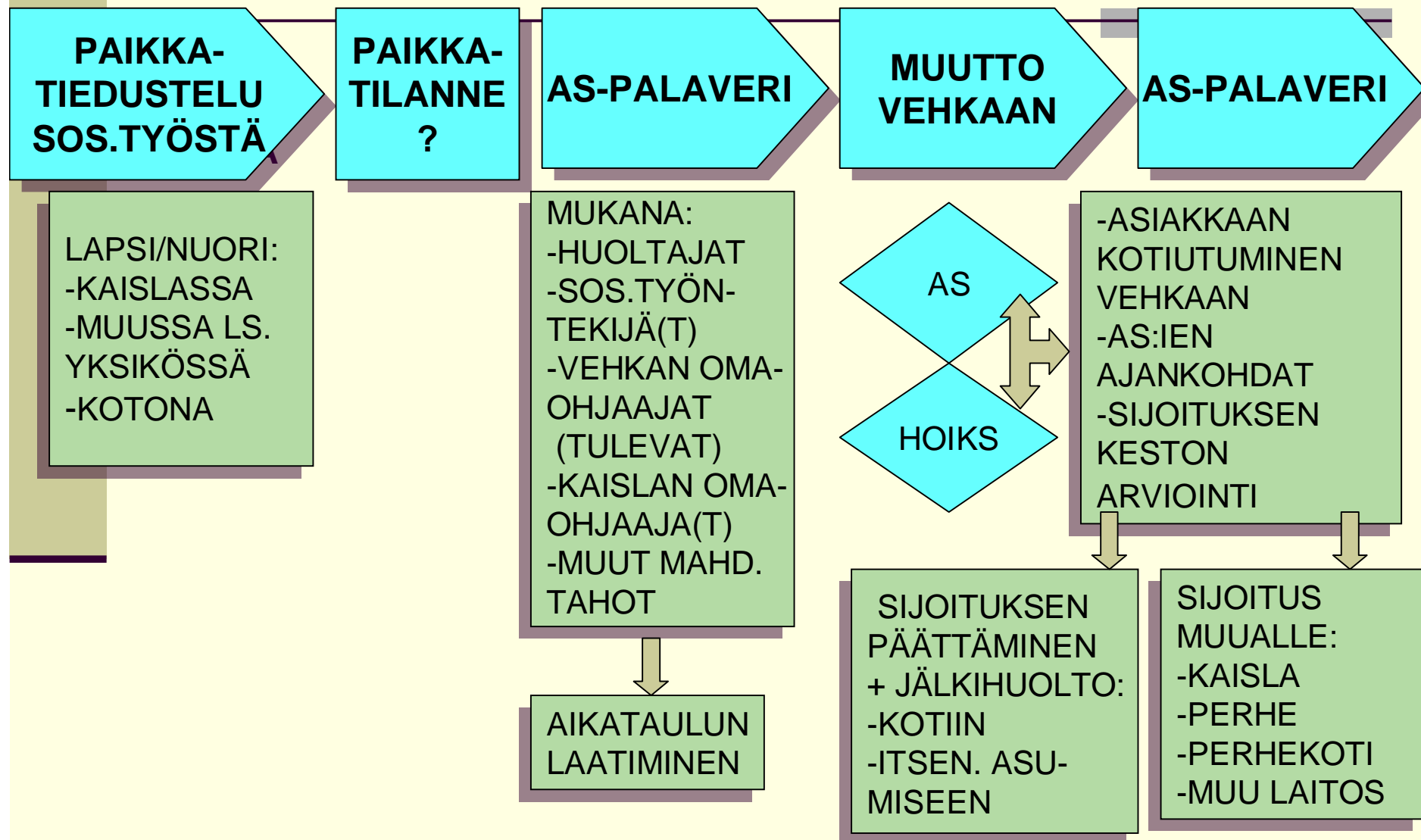
Vanhemmuuden arviointi- ja perhekuntoutusjakso

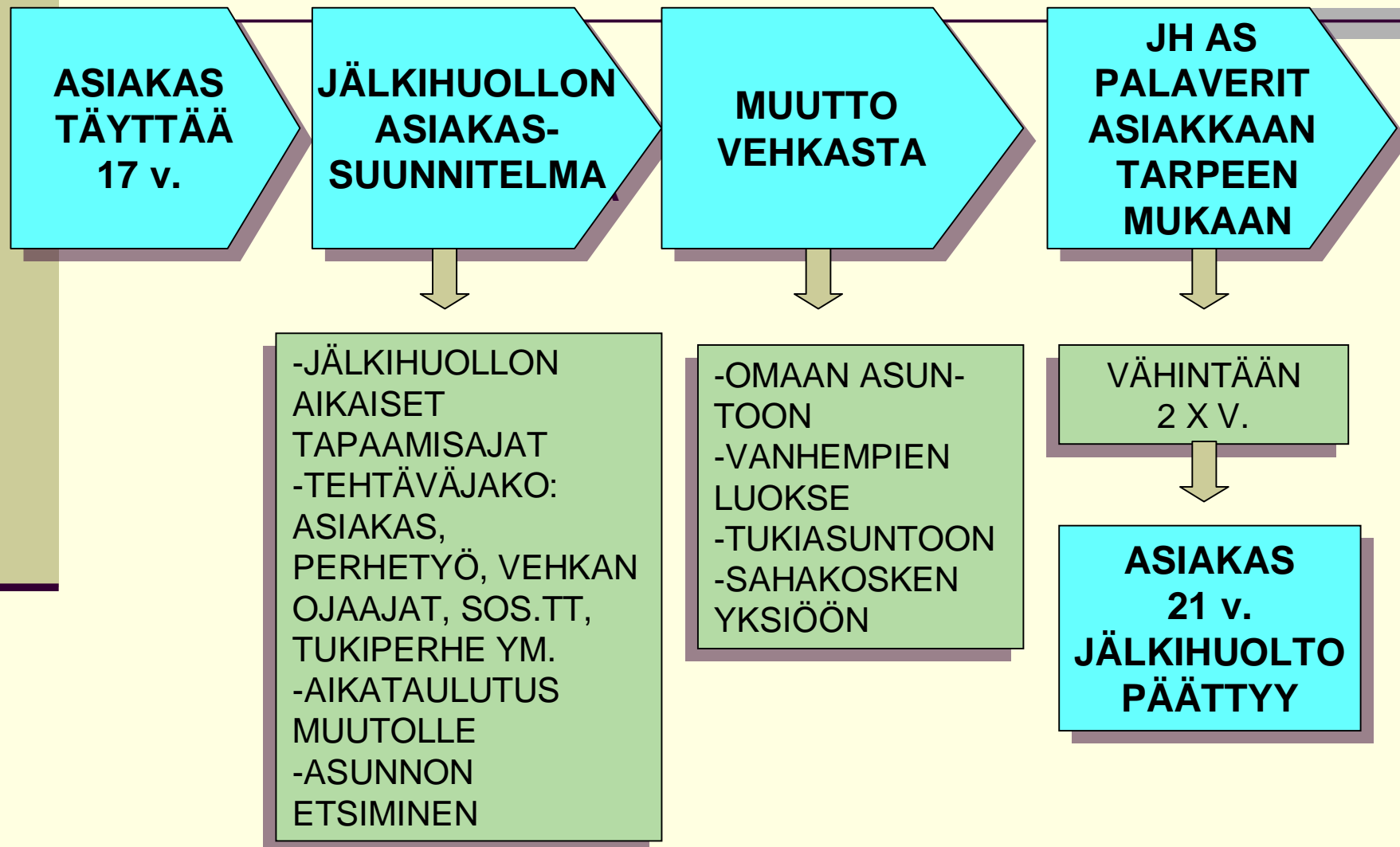
Lapsen/nuoren elämäntilanteen selvittelyjakso

Vehkan asiakasprosessi

Jälkihuolto Vehkassa

LIITE 5 HANKESUUNNITELMA JA RISKIANALYYSI

SAHAKOSKI-hanke, perhetukitoiminnan kehittäminen Haminassa

Suunnitelmallista Arviointia, Huolenpitoa ja Apua.

Kokonaisvaltaista Osaamista Sijaishuollon Kriisi-Interventioissa.

Tausta

Sahakosken perhetukikeskuksen kehittäminen on Vehkalahden ja Haminan kuntasopimuksen "Vahvat yhdessä" yksi keskeisistä kehittämishankkeista. Tavoitteena on tarjota omalla paikkakunnalla laadukkaita lastensuojelun laitos- ja avopalveluja. Lastensuojelun laitos- ja avohuolto toimivat kiinteässä ja saumattomassa yhteistyössä. Perheitä autetaan riittävän varhaisessa vaiheessa ennen kuin ongelmat kriisiytyvät. Käytetään paikkakunnalla olevaa erityisasiantuntemusta. Tämä on asiakkaiden kannalta inhimillistä sekä pitemmällä aikavälillä myös edullista.

Perhetukikeskuksessa hoidetaan pitkäaikaisesti (yli vuosi) sijoitettuja lapsia ja nuoria, kriisitilanteissa ja arviointijaksoille tulevia lapsia ja nuoria sekä otetaan vastaan kuntoutus- ja vanhemmuuden arviointijaksoille tulevia lapsiperheitä. (Perhetukikeskuksen kehittämissuunnitelma on laadittu 31.12.2003 ja hyväksytty Haminan perusturvalautakunnassa helmikuussa 2004, liitteenä).

Hankkeeseen osallistuvat kunnat

Hankkeeseen osallistuvat Haminan kaupungin lisäksi Miehikkälän ja Virolahden kunnat.

Hankkeen tavoitteet numerojärjestyksessä

1. Suunnitelmallista vanhemmuuden arviointia ja perhekuntoutusta tarjotaan lähipalveluna

Lastensuojelun, perhetyön ja lastensuojelun laitossijoituksen tarpeen taustalla on tavallisesti perheen aikuisten ja myös nuorten runsas päihteiden käyttö ja mielenterveysongelmat. Haminassa on sama tilanne kuin muualla maassa.

Useimmiten joku/jotkut asiakasperheen jäsenet käyttävätkin mielenterveyspalveluja. Vanhemmuuteen kuuluvan vastuun ja velvollisuuksien laiminlyönti ja kykenemättömyys taata riittävän turvalliset kasvuolosuhteet on totta monen perheen kohdalla. Monikulttuuristen perheiden kanssa työskentely asettaa työntekijälle haasteita kielen osaamisen ja kulttuurin tuntemisen suhteen. Haminassa perhetyön asiakkaina on vuosittain 50 -70 perhettä ja asiakkaina yhteensä noin 150 lasta, nuorta ja aikuista.

Hankkeen aikana vanhemmuuden arviointia ja perhekuntoutusta tarjotaan lähipalveluna. Palvelun osia ovat perhetyö perheessä, perhe laitosjaksolla, lapsi kriisi ja selvittelyjaksolla ja laitosjakson jälkeinen perhetyö avohuollon tukitoimena. Palvelun piiriin tullaan lastensuojelun, perhetyön tai lapsen/nuoren kriisisijoituksen kautta.

Hankkeen aikana selvitetään mihin tilanteisiin, missä vaiheessa ja millä menetelmillä vanhemmuuden arviointi ja perhekuntoutus antaa parhaat tulokset.

2. Avo- ja laitoshenkilöstö työskentelee joustavasti, oikea-aikaisesti ja tiiviisti yhdessä häivyttäen palvelurajoja

Perhetukikeskuksen henkilökunta:

Perhetukikeskuksessa työskentelee 18 työntekijää

- perhetukikeskuksen johtaja
- 10 ohjaajaa
- 6 perhetyöntekijää
- emäntä
- sosiaaliohjaaja (½ työajasta)

Neljä ohjaajan virkaa on perustettu joulukuussa 2006 elokuusta 2007 alkaen. Nämä virat sisältyvät yllä olevaan luetteloon.

Perhetukikeskuksessa ohjaajat ja perhetyöntekijät tulevat tekemään jaksotyötä. Perhetyöntekijöitten työaikamuoto muutetaan jaksotyöksi hankkeen alkuun mennessä. Näin työntekijöiden työvuorot voidaan suunnitella joustaviksi vastaamaan perhetukikeskuksessa olevien perheiden ja lasten tarpeita. Laitosjaksolla olevat vanhemmat jatkavat normaalisti työssäkäyntiä ja arviointia tehdään silloin kun se on mahdollista eli iltaisin ja viikonloppuisin. Useat vanhemmat ovat todennäköisesti työttömiä tai eläkkeellä, jolloin työskentelyn on mahdollista tapahtua päiväsaikaan. Mikäli arviointijaksolle tulee perhe perhetyön kautta, jatkaa tuttu perhetyöntekijä/-t työskentelyä ja arviointia perhetukikeskuksessa yhdessä laitoksen ohjaajien ja sosiaaliohjaajan kanssa; tarvittaessa siis myös iltaisin ja viikonloppuisin.

Kriisi- ja selvittelyosastolla olevat lapset käyvät normaalisti koulussa ja samoin heidän kohdallaan työskentely painottuu ilta-aikaan ja myös viikonloppuun. Perhetukikeskuksessa yövuorot tekevät pitkäaikaisosaston kuusi ohjaajaa.

Hankkeen aikana päästään siihen, että työvuorot pystytään toteuttamaan joustavasti perheiden palvelutarpeen mukaisesti.

3. Vanhemmuuden arvioinnin ja perhekuntoutuksen sekä lastensuojelun tarve selvitetään

Sahakosken kehittämissuunnitelmaa valmisteltaessa tehtiin silloinen lastensuojelun tarvearvio (vuonna 2003).

Lastensuojelun sosiaalityöntekijät kävivät läpi kaikki sinä vuonna sijoitettuina olleet lapset ja nuoret, joita on yhteensä 14. Heistä tultaisiin tulevaisuudessa 3 kuukauden selvittelyjakson jälkeen sijoittamaan 6 Sahakoskelle.

Perhetyöntekijät kävivät läpi kaikki sinä vuonna perhetyön piirissä olleet perheet. Näistä perheistä arvioitiin olevan laitosjaksolle motivoituneita ja jaksosta hyötyviä 10 perhettä.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijät kävivät läpi kaikki vuonna 2003 sijoitettuna olevat lapset ja nuoret siltä kannalta, että monenko sijoituksen selvittelyvaihees-

sa voitaisiin käyttää tulevaisuudessa Sahakoskea. Sijoitetuista nuorista tulevaan Sahakoskeen selvittelyjaksolle tulisi 10 nuorta.

Lastensuojelun avohuollon piirissä olevien lasten ja nuorten määrä on nousussa. Selvittelyä ja toimia vaativat tilanteet ovat hälyttävän usein kiireellisiä ja koskevat pieniä lapsia. Teini-ikäiset tytöt käyttävät päihteitä. Tukiperheitä on vaikea saada, etenkin ns erityislapsille. Perhetyön piirissä olevia perheiden lukumäärä on kasvussa. Huostassa olevien lasten ja nuorten määrä on pysynyt tasaisena ja on vuositasolla 20 – 23. Lastensuojelutilasto noin viiden vuoden ajalta on liitteenä.

Tarvearviota on päivitetty mm Haminan kaupungin palvelustrategian laatimisen yhteydessä vuonna 2005. Selvityksessä on arvioitu mm, että perheongelmat, syrjäytymisvaara, toimeentulovaikeudet ja päihteiden käytön aiheuttamat ongelmat lisääntyvät. Kuntalaisten turvallisuuden tarve kasvaa. Maahanmuuttajien määrä lisääntyy.

Vuosien 2007 - 2009 taloussuunnitelmaan liittyvässä tuloskortissa mainitaan mm., että asiakkuuksia tutkitaan, laatutyön yhteydessä jatketaan palvelujen kohdentamisen selvittelyä, päätetään millä mallilla palvelut tuotetaan, valmistellaan palvelujen saatavuudesta annettavan lain edellyttämiä toimenpiteitä sekä pätevän ja vakinaisen henkilöstön hankkiminen.

Hankkeen jälkeen on vanhemmuuden arvioinnin ja perhekuntoutuksen sekä lastensuojelun tarve tiedossa.

4. Henkilöstön määrä, ammattirakenne ja osaaminen vastaavat palvelutarvetta

Perhetukitoiminnan henkilöstölle tehtiin keväällä 2006 osaamiskartoitus, jossa selvitettiin työntekijöiden osallistuminen erilaisiin koulutuksiin koko työhistoriansa osalta. Kartoituksen yhteenvedossa todetaan, että suurimmalla osalla työntekijöistä on 2-3 -vuotinen ratkaisukeskeinen perhetyön koulutus, joka toimii hyvänä viitekehyksenä ja ohjaa kaikkien työntekijäryhmien työskentelyä. Lukuisten lyhyempien koulutusten lisäksi henkilöstö on käynyt pidempiä mielensterveys- ja päihdehoitoon liittyviä koulutuksia. Hyvä perusta eri työntekijäryhmien yhteistyölle on Pesäpuu ry:n vuosina 2004 - 2005 toteuttama koulutus: ”Lapsilähtöinen työskentely”.

Koulutusta ja osaamista on arvioitu myös kehityskeskusteluissa.

Vanhemmuuden arviointi- ja kuntoutusjaksojen sekä lasten ja nuorten kriisi- ja selvittelyjaksojen prosessi ja työskentely suunnitellaan ja räätälöidään vastaamaan kunkin asiakkaan tarvetta mahdollisimman hyvin. Työskentelyn suunnitelmallisuus ja sille rakentuva työvuorojen suunnittelu mahdollistavat sen, että henkilöstö kykenee suoriutumaan arviointitehtävästä. Oman osansa työskentelyn vaikuttavuuteen tuo henkilökunnan ammattirakenne, joka tuo arviointiin tarvittavaa osaamista, tehokkuutta ja ammatillista työtettä. Uusiin virkoihin valittavien kohdalla erityinen paino tulee olemaan mielensterveystyöhön, psykiatriaan ja päihteisiin liittyvä osaaminen.

Hankkeen aikana henkilöstön määrä, ammattirakenne ja osaaminen määritetään vastaamaan palvelutarvetta. Henkilöstö koulutetaan.

Koulutussuunnitelma

Keväällä 2004 tehtiin perhetukitoiminnan ja lastensuojelun koulutussuunnitelma ammatillisen työotteen lisäämiseksi perhetukitoiminnassa. Suunnitelman tekemisessä lähtökohtana olivat kysymykset: mitä jo osataan, mitä osaamista tarvitaan lisää, miten koulutukset järjestetään. Koulutusaiheesta riippuen koulutuksiin ovat voineet osallistua koko perhetukitoiminnan henkilöstö ja sosiaalityöntekijät tai edustajat joka työntekijäryhmästä tai joku tietty ryhmä tai yksittäinen työntekijä.

Tuolloin määriteltiin seuraavat osaamistarpeet:

1. Lasten kanssa työskentelyvalmiutta
 - lapsiläheisyys, kuuleminen
2. Aikuisten kanssa työskentelyvalmiutta
3. Päihdetyön osaamista
4. Mielenterveystyön osaamista
 - lapset, nuoret, aikuiset
5. Monikulttuurisuuden tuntemus
 - kulttuurien tuntemus
 - venäjän kielen osaamista
6. Kriisityön koulutus
7. Traumatisoitunut lapsi – tietoutta
8. Turvaosaamista
9. Vanhemmuuden arviointi – osaamista
10. Työmenetelmiä
 - ratkaisukeskeisyys
 - toiminnalliset menetelmät
 - haastattelutekniikat
 - varhainen puuttuminen
11. Muutoksessa olevan henkilöstön kehittäminen

Tähän mennessä on järjestetty seuraavia koulutuksia:

LUPAUS LAPSELLE -koulutus
 Päihdetyön koulutusta
 Kriisityön koulutusta
 Varhainen vuorovaikutus- koulutus
 Monikulttuurisuuskoulutus
 Laatutyön koulutus
 Työyhteisövalmennus

Työnohjaukset ovat kaikilla ryhmillä erikseen.

Hankkeen ajalle on Nuorten Ystävät ry:n kanssa tehty joulukuussa 2006 jatkokoulutussuunnitelma. Koulutukset toteutetaan vuosien 2007 - 2009 aikana. Koulutuksiin osallistuvat kaikki vakituudessa virka- tai työsuhteessa olevat perhetukitoiminnan ja lastensuojelun työntekijät.

Koulutukset toteutetaan 2-päiväisinä seminaaripäivinä seuraavan aikataulun mukaisesti:

- keväällä 2007 yksi seminaari
- syksyllä 2007 kaksi seminaaria
- keväällä 2008 kaksi seminaaria
- syksyllä 2008 kaksi seminaaria
- keväällä 2009 yksi seminaari

Koulutusaiheet ovat seuraavat:

Vanhemmuuden arviointi
Muutosprosessin hallinta
Dokumentointi
Kriisinhallinta
Osaamisen jakaminen
Perheinterventio
Kuntoutuksen, kuntoutumisen ja kasvun esteet
Vertaisryhmien hyödyntäminen, perheiden vertaistuki

Nuorten Ystävät ry:n kanssa on alustavasti myös sovittu työntekijävaihdosta. Vaihdot voitaisiin toteuttaa esimerkiksi viikon mittaisina työskentelyjaksoina.

Koulutusta ja konsultointia järjestetään myös videoneuvottelujärjestelmän avulla. Sitä varten hankitaan tarvittava laitteisto.

5. Työprosessit

Lastensuojelun ja perhetukitoiminnan työntekijöistä kootut työryhmät valmistelivat keväällä 2006 osastojen toimintasuunnitelmia.

Vanhemmuuden arviointi- ja perhekuntoutusjakson työryhmä suunnitteli alustavasti jakson sisältöä, työskentelyn vaiheita, tavoitteita ja menetelmiä. Prosessikaavioluonnos laadittiin. Keskeistä jaksolla on lapsen huomioiminen sekä perheen eri roolit.

Lasten- ja nuorten kriisi- ja selvittelyosaston toiminnan suunnitteluryhmä valmisteli myös asiakasprosessin kuvausta ja asiakasprofiilia. Osaston henkilökunnan on tärkeää lisätä osaamistaan kriisityöstä ja kriisin hyödyntämisestä.

Vuoden 2004 aikana perhetyöntekijät ja sosiaalityöntekijät laativat yhdessä Haminan **perhetyön käsikirjan**, jossa kuvattiin perhetyön prosessin eri vaiheet. Käsikirjassa kuvataan perhetyön aloittaminen, työskentely perheessä, tavoitteiden asettaminen, huoltosuunnitelma, työmenetelmät, dokumentointi ja raportointi, työskentelyn ja tavoitteiden arviointi, perhetyön päättäminen. Käsikirjaa päivitetään vähintään kerran vuodessa kehittämisspäivän yhteydessä.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovat laatineet lastensuojelun avohuollon asiakasprosessikuvauksen sekä kuvauksen lastensuojeluilmoituksen aiheuttamista toimenpiteistä.

Osastojen toimintasuunnitelmien laatimisen yhteydessä kuvattiin myös vanhemmuuden arviointi- ja perhekuntoutusjakson sekä kriisi- ja selvittelyjakson työprosessit. Hankkeen aikana työprosesseja testataan ja muutetaan tarvittaessa. Samoin hankkeen kuluessa selvitetään, miten paljon eri työntekijöiden työaikaa tarvitaan eri vaiheissa luotettavan arvioinnin aikaansaamiseksi. Keskeinen asia vanhemmuuden arviointitehtävässä on vanhempien motivointi arviointijaksolle. Hankkeen kuluessa selviää, miten paljon aikaa motivointityö vaatii ja miten toimimalla motivoinnissa päästään parhaaseen tulokseen. Lisäselvyyttä työskentelyprosessien aikana saadaan niin ikään lisäkoulutustarpeeseen sekä menetelmiin.

6. Perustetaan lastensuojelun kehittämisryhmä

Hankkeen valmisteluvaiheessa perustetaan lastensuojelun kehittämisryhmä, joka hankkeen aikana ja sen jälkeen toimii lastensuojelun kehittämisestä ja koordinoinnista vastaavana lastensuojelun yhteistyöryhmänä. Yhteistyöverkostot herätetään toimimaan jälleen.

Kehittämisryhmään kuuluvat kuntien lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden, kasvatus- ja perheneuvolan, lasten ja nuorten psykiatrisen poliklinikan sekä perhetukikeskuksen edustajat. Tarvittaessa mukaan kutsutaan päihdehuollon, oppilashuollon, aikuispsykiatrian poliklinikan ja poliisin edustajat.

Koollekutsujana toimii ensimmäisellä kerralla Haminan sosiaalityön päällikkö. Jatkossa sovitaan kuka toimii koollekutsujana.

Hankkeen jälkeen lastensuojelun kehittämisryhmä toimii säännöllisesti. Ryhmä tuntee kuntalaisten palvelutarpeet, palvelun sisällön ja tekee kehittämisesityksiä.

Projektityöntekijän toimenkuvaus

Projektityöntekijä tulee työskentelemään tiiviissä yhteistyössä perhetukikeskuksen johtajan kanssa. Projektityöntekijällä on perhetukikeskuksella käytössään työhuone, tarvittavat työvälineet ja neuvottelutilat. Projektityöntekijän työtehtävät tulevat muodostumaan seuraavista tehtävistä:

1. Hankkeen sisällön avaaminen konkreettiseksi ja aikataulun laatiminen heti hankkeen alussa sekä aikataulun päivittäminen hankkeen aikana.
2. Työskenteleminen perhetukitoiminnassa vakituisen henkilökunnan rinnalla.
3. Koulutusseminaarien suunnittelu ja järjestäminen yhdessä Nuorten Ystävät ry:n kanssa.
4. Arviointimenetelmien suunnittelu yhdessä henkilöstön kanssa.
5. Menetelmien toimivuuden ja vaikuttavuuden seuranta hankkeen aikana ja raportointi ohjausryhmälle.
6. Eri työryhmien sihteerinä toimiminen.
7. Hankkeen etenemisestä tiedottaminen eri yhteistyötahoille.
8. Perhetukikeskuksen esitteen ja nettisivujen laadinta.
9. Henkilöstön työnohjausten suunnittelu ja järjestäminen.
10. Perhetukitoiminnan laatutyön koonti ja laatukäsikirjan tekstin muotoileminen.
11. Hankeraportin kirjoittaminen.

Sahakoskella tapahtuu -liitteessä on kuvattu aikajanalla tärkeimmät perhetukikeskuksen peruskorjauksen ja rakentamisen aikaiset tapahtumat vuosien 2006-2007 aikana. Projektityöntekijä laatii vastaavanlaisen kaavion hankkeen ajalta ja vastaa myös sen päivittämisestä.

Ohjausryhmän tehtävät ja kokoonpano

Hankkeelle nimetään ohjausryhmä. Ohjausryhmän tehtävänä on johtaa, valvoa ja seurata hanketta. Ohjausryhmä saa raportteja hankkeen etenemisestä ja tekee hanketta koskevia ehdotuksia ja päätöksiä. Erityisen tärkeää on toimia innovatiivisesti henkilöstöä tukien.

Ohjausryhmään nimetään mukana olevien kuntien edustajat, perhetukikeskuksen edustaja(t) sekä erityistason edustaja. Projektityöntekijä valmistelee asiat ohjausryhmän kokoukseen ja toimii ohjausryhmän sihteerinä.

Perhetukikeskuksen johtaja vastaa ohjausryhmän koollekutsumisesta määräajoin. Kokouksissa on joka kerta aiheena projektin etenemisen vertaaminen suunnitelmaan ja talouden seuranta. Aikaa varataan riittävästi jolloin myös innovatiiviset keskustelut ja ideoinnit saavat tilaa. Ohjausryhmässä opetellaan sekä oman työn arviointia että prosessiarviointia.

Ohjausryhmä vastaa hankkeen jatkuvuuden turvaamisesta.

Mitä hankkeen jälkeen?

Hankkeen jälkeen jatkuu työskentely perheiden kanssa. Sahakosken kiinteistö on peruskorjattu, toimintaa laajennettu, on perustettu uusia vakinaisia virkoja ja käytettävissä on konkreettisesti toiminnassa testattu toimintamalli. Nämä seikat edustavat pysyvyyttä ja jatkuvuutta kuten myös lastensuojelun kehittämisryhmän työskentely.

Hankkeessa varaudutaan myös laajempaan seutuyhteistyöhön jatkossa. Perheiden kannalta tämä voisi tarkoittaa esim. seudullisten vertaistukiryhmien koordinoimista perheille. Arviointitietoa jaetaan. Hallinnollisen yhteistyön kannalta kaikki vaihtoehdot ovat mahdollisia, mikäli niihin päädytään tulevaisuudessa.

Projektin toimintaan ja substanssiin liittyvät riskit

- tavoitteiden realistisuus
- lait ja asetukset muuttuvat
- toimintaympäristö muuttuu projektin aikana
- toiminnan substanssia ei tunneta riittävästi

Toimenpide:

Tavoitteita on hiottu pitkään ja perusteellisesti. Tavoitteita arvioidaan hankkeen aikana. Perheiden kuntoutuksessa aloitetaan helpohkoista perheistä.

On todennäköistä että toimintaympäristö ja mahdollisesti laikin muuttuvat kahden vuoden aikana. Seuraataan tilannetta ja laaditaan muutossuunnitelmat.

Projektityöntekijän ja uusien viranhaltijoitten valinnassa yhtenä tärkeänä kriteerinä on alaan perehtyneisyys.

Henkilöihin liittyvät riskit

- osaaminen ei riitä
- henkilöstön vaihtuvuus, keskeisiä tehtäviä hoitava henkilö irtisanoutuu
- henkilöstö ei sitoudu projektiin
- johto ei tue projektia

Toimenpide:

Valitaan paras henkilö projektityöntekijäksi ja sitoutetaan hänet hyvällä ohjauksella ja perehdytyksellä. Hänen mahdollisesti irtisanoutuessaan valitaan pikaisesti uusi.

Henkilöstön sitouttaminen on jo aloitettu mm työryhmytyöskentelyssä.

Nimetään kehittämisvastuussa olevat henkilöt osastoille.

Johto osallistuu hankkeeseen ohjausryhmän jäsenenä. Johdolle tiedotetaan kuukausittain.

Yhteistyökumppaneihin liittyvät riskit

- yhteistyökumppaneita ei löydy
- yhteistyökumppanin osaaminen ei riitä
- eturistiriitoja

Toimenpide:

Haminan kasvatus- ja perheneuvola on jo sovittu yhteistyökumppaniksi. Psykiatrian alan yhteistyö varmistetaan vielä etukäteen. Yhteistyökumppaneita kutsutaan laajemminkin tutustumaan toimintaan ja osallistumaan avoimiin seminaaripäiviin. Osa kuuluu oman kaupungin henkilöstöön, joka on hyvä asia.

Projektissa työskenteleviin liittyvät riskit

- projekti on liian toimistokeskeinen
- tuloksia ei oteta käyttöön
- ohjausryhmä ei toimi riittävän hyvin

- muut työt häiritsevät projektia
- sisäiset erimielisyydet häiritsevät

Toimenpide:

Asioista keskustellaan avoimesti. Projektityöntekijällä on raportointivelvollisuus viikoittain perhetukikeskuksen johtajalle ja 1-2 kuukauden välein ohjausryhmälle. Perusturvan johtoryhmässä annetaan ohjeet ajankäytöstä projektiin ja valvotaan ohjeen noudattamista.

Talouteen ja rahoitukseen liittyvät riskit

- rahoitus loppuu kesken projektin

Toimenpide:

Menot on suunniteltu ja niitä seurataan, ei osteta liian kalliita tarvikkeita ja koulutuksia. Lisäksi voidaan käyttää kunnan talousarviomäärärahoja.

Projektityöhön liittyvät riskit

- projektityötä ja –menetelmiä ei osata
- projekti ei etene suunnitellusti
- projektin seuranta pettää
- ohjausryhmä on passiivinen

Toimenpide:

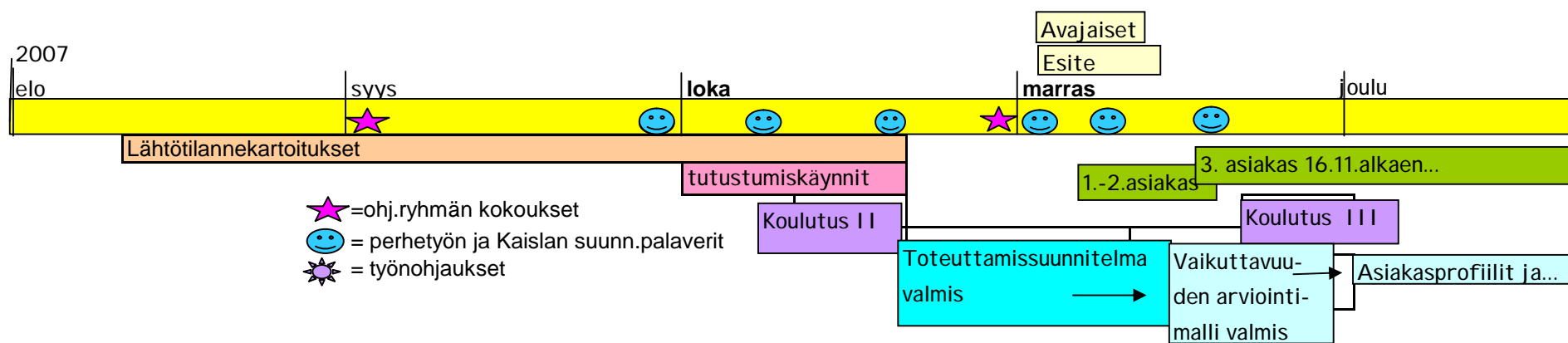
Projektityön kokemuksia on hankittu vertaistahoilta. Perhetukikeskuksen johtaja vastaa ohjausryhmän koollekutsumisesta määrääjoin. Kokouksissa on joka kerta aiheena projektin etenemisen vertaaminen suunnitelmaan ja talouden seuranta. Aikaa varataan riittävästi jolloin myös innovatiiviset keskustelut ja ideoinnit saavat tilaa.

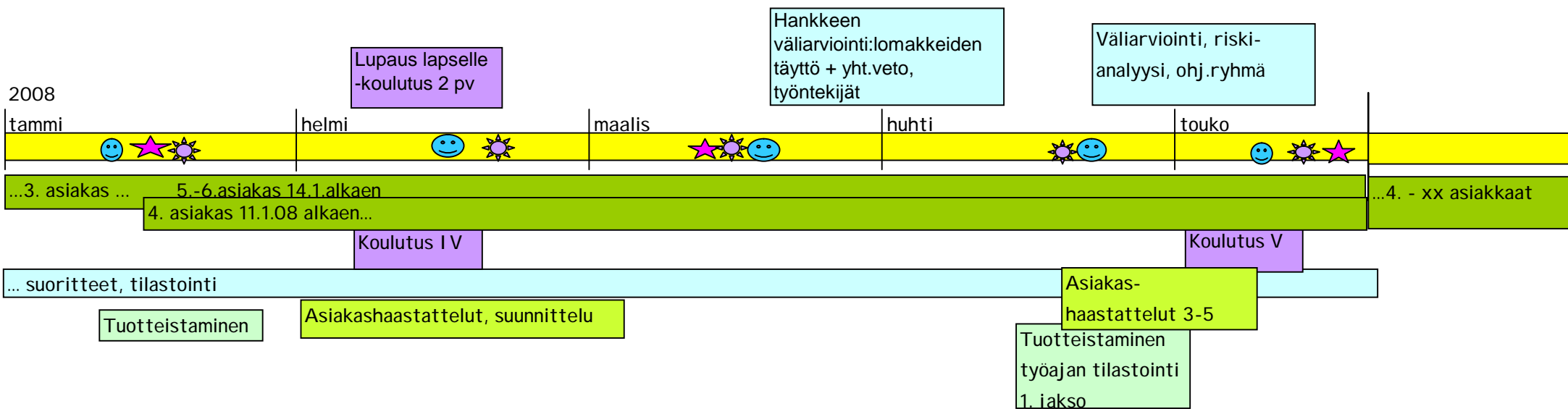
Hankkeella on raportointivelvollisuus hallintoon.

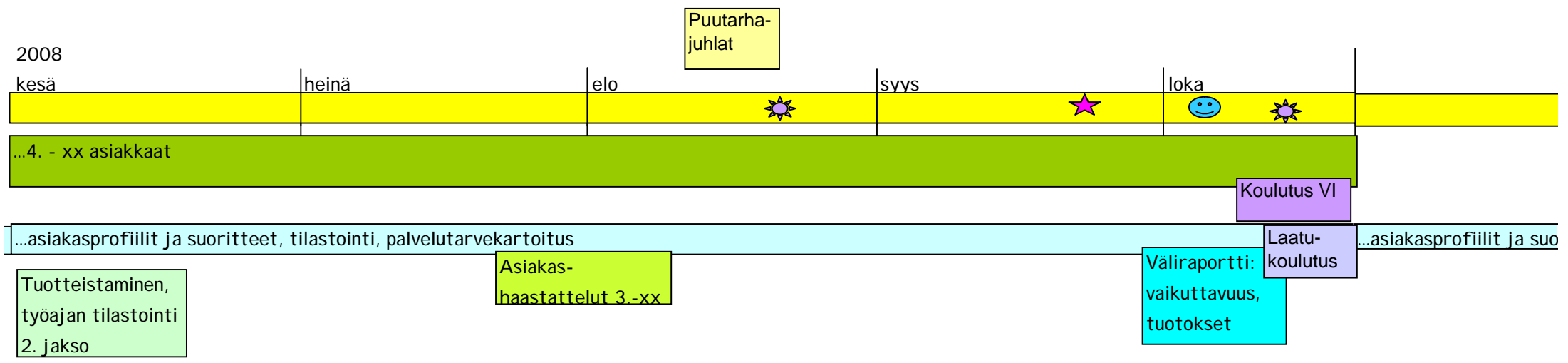
Ohjausryhmässä opetellaan oman työn arviointia ja prosessiarviointia.

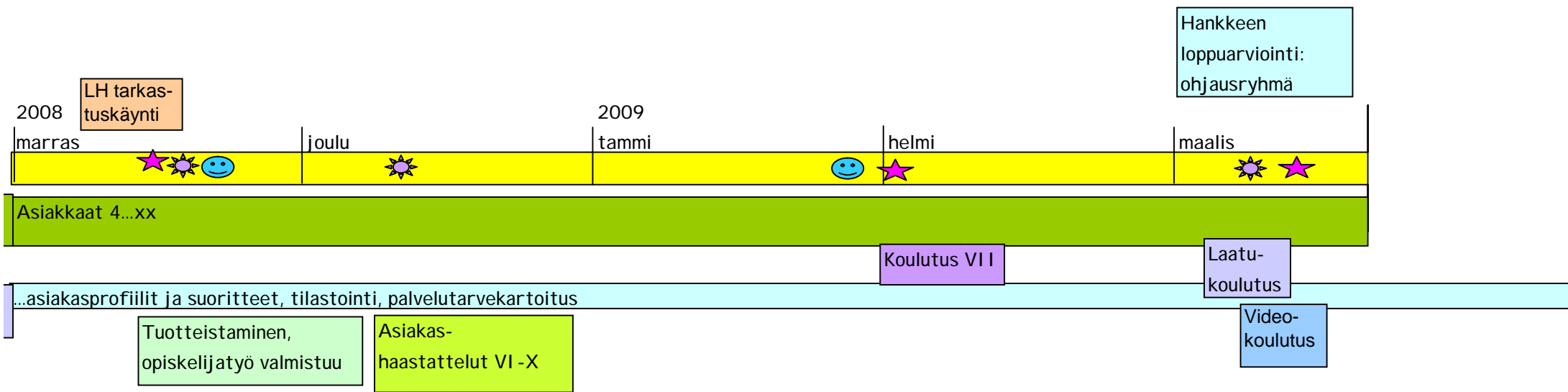
LIITE 6 HANKEAIKATAULU

SAHAKOSKI -HANKE 2007-2009 AIKATAULU

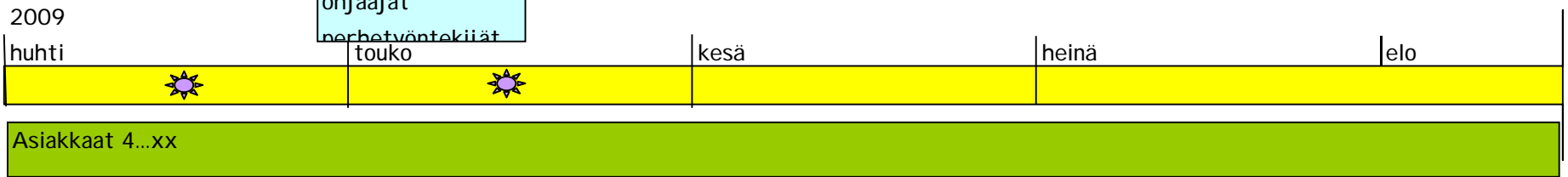

Koulutus
I syys

Hankkeen
loppuarviointi:
sosiaalityöntekijät
ohjaajat
parhetyöntekijät

Loppuseminaari

Laatukoulutus

Video-
koulutus

Asiakas-
haastattelut X-xx

Loppuraportti:
-hankkeen toiminta
-tuotokset
-vaikuttavuus
-palvelutarpeet